Bilgi Merkezleri Arasında İş Birliği ve Koordinasyon: Konsorsiyum Çalışmaları

Cooperation and Coordination Among Information Centers: Consortium Works

Güssün Güneş[1]

Öz

Bilgi ve belge merkezlerinin en önemli misyonlarından biri de bilimsel bilgiye erişim konusunda araştırmacılarının, kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını en kısa sürede sağlamak ve sunmaktadır. Fakat bilgiye erişim konusunda kütüphanelerin bütçeleri tüm bu kaynakları sağlamak konusunda yeterli yatırıma sahip midir? Dünyanın birçok ülkesinde yayıncıların yüksek abonelik fiyatlarına karşın kütüphanelerin azalan bütçeler ile karşı karşıya kalması nedeni ile kütüphaneler satın alımlarında yayıncılara karşı pazarlık güçlerini artırmak amacı ile işbirliği yapısında birleşip konsorsiyumlar kurmuşlardır. Kütüphane konsorsiyumları oluşumunun temelini, bilgi merkezlerine sağlanacak akademik kaynakların en uygun fiyatlara satın alım yöntemleri ile kütüphanelere sağlanması ve kullanıcıya bilginin ulaşımı konusunda güçlü fırsatlar sunmasıdır. Bilgi ve belge yöneticileri elektronik yayıncılık alanında küresel gelişmeleri takip etmenin yanı sıra bu sürece katkıda bulunan önemli bir meslek grubudur. Akademik bilgi ve belge yönetimi açısından bilgi merkezlerinin sahip oldukları elektronik kaynaklarının varlığı ve hizmet yönetimi farklı iş paketlerinin ve süreçlerinin takibini gerektirmektedir. Türkiye'de üniversite kütüphaneleri güçlü işbirliği oluşumu bir araya gelen bilgi merkezleri Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS)'nu kurmuşlardır. Konsorsiyum bilgi merkezleri arasında işbirliği ve koordinasyonu kütüphane yöneticileri ve elektronik kaynaklardan sorumlu kütüphanecileri nezdinde yürütülen, kamu yararını gözeterek çalışan, sivil toplum örgütü kapsamında da dernek çatısı olarak ANKOS Derneği altında faaliyetlerini yürüten kurumsal bir oluşumdur. ANKOS Derneği hem ulusal hem de uluslararası bir konsorsiyum olarak 2012 yılından itibaren dernek yapısında ulusal ve uluslararası işbirliği faaliyetlerini sürdürmektedir. ANKOS'un mesleki anlamda iş gücü yapısını bilgi ve belge yönetimi alanında bilgi ve deneyime sahip, iyi derecede yabacı dil bilen, lisansüstü ihtisas yapmış mesleki bilgi ve deneyim

1 Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 34722, İstanbul, 2018-2021 ANKOS Başkanı, E-posta: gussun.gunes@marmara.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-1340-7366
Assoc. Prof. Dr., Marmara University, Faculty of Arts and Sciences, 34722, İstanbul, Turkey. 2018-2021 ANKOS President. E-mail: gussun.gunes@marmara.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-1340-7366

Copyright 2021. stanbul.
All rights reserved. May not be reproduced in any form without permission from the publisher, except fair uses permitted under U.S. or applicable copyright law.

EBSCO Publishing : Hiperkitap (eBook Collection) - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI
AN: 3133334 ; yayna hazrlayanlar Do. Dr. Erol Ylmaz, Dr. r. yesi Leyla Kank.; Bilgi merkezlerinde ynetim : Cilt II
Account: s8391385.main.ehost

açısından dünyadaki gelişmeleri takip edebilen çalışma ve araştırma grupları ile görev yapan kütüphanecilerden oluşmuş 45 kişilik gönüllüler topluluğudur. Bu çalışma kapsamında Türkiye'de bilgi merkezleri arasında işbirliği ve koordinasyon çalışmaları ANKOS konsorsiyumu genelinde değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: *Kütüphane konsorsiyumları; kaynak paylaşımı, bilimsel literatürün kullanımı, ANKOS konsorsiyumu*

Abstract

One of the most important missions of information and documentation centers is to provide and furnish researchers and users with the information they need in their quest for access to scientific data. On the other hand, are library budgets adequately equipped with the funds to invest in providing access and procuring the necessary resources? In many countries in the world, libraries are faced with depleted budgetary resources despite the high subscription costs demanded by publishers. Because of this, libraries have formed consortiums among themselves in order to increase their marketing power with publishers and make their needed acquisitions. The fundamental basis of forming library consortiums has been to make use of economic methods of procurement of academic resources for information centers so as to create favorable opportunities for users in search of information. Information and documentation administrators not only follow up on global developments in electronic publishing but also represent a significant group of professionals who contribute to this process. In terms of the management of academic information and documentation, information centers need to monitor their electronic resource supply and services as well as their various working programs and processes. University libraries in Turkey have formed a strong alliance that has resulted in the collaboration of information centers under the Anatolian University Libraries Consortium (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu-ANKOS). The consortium is a corporate entity that coordinates and collaborates with the information centers through library administrators and electronic resource librarians, conducting its activities under the umbrella of the ANKOS Association, which works for the benefit of the public as a non-governmental organization. ANKOS has worked as both a national and international consortium as an association engaged in national and international cooperative activities since 2012. The professional work force of ANKOS is made up of a group of 45 volunteer librarians equipped with knowledge and competence in the area of information and documentation management, and who are fluent in a foreign language, holders of a graduate degree, and have worked and gained professional experience in internationally

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

integrated workshops and research groups. This paper will evaluate the cooperation and coordination of the information centers in Turkey in terms of ANKOS consortium efforts.

Keywords: *Library consortium, resource sharing, use of scientific literature, ANKOS consortium*

Giriş

Bilginin günümüzde internet ve teknolojilerin sağladığı dinamik yapı ile daha çabuk ve hızlı yayılması güvenilir bilimsel bilgiye erişimin önemini arttırmıştır. Bilgi merkezlerinde akademik bilgi içeriğinin basılı ortamdan elektronik ortama aktarımı ile değişim ve dönüşümü artık tamamlanmış, günümüzde elektronik bilgi kaynakları akademinin ve kütüphanelerin vazgeçilmez bir unsuru haline getirmiştir. Günümüz küresel dünyasında bilimsel bilgi özellikle elektronik ortamda daha fazla üretilmekte ve daha hızlı bilimsel bilgi üretimi sağlayarak bilgi artışına etki ve katkıda bulunmaktadır. Bilimsel verinin, kütüphanelerde ve elektronik yayıncılık dünyasında bilişim teknolojilerinin etkisi ile yaşamış olduğu değişim olgusu elektronik kaynakların seçimi, sağlanması ve hizmete sunulmasında da birçok kavramı ve iş süreçlerini bilgi ve belge yönetimi açısından ele alınmasını gerektirmektedir. Bilimsel bilgiye erişimde yaşanan hızlı değişimler ve büyüyen bilgi yapısının yönetiminde ve araştırmacılara sunulmasında yayıncıları ve kütüphaneleri bir araya getiren bir işbirliği unsurdur.

Yükseköğretim kurumlarında bilgi ve belge merkezlerinin temel amacı akademik topluluğunu oluşturan akademisyenler, öğrenciler ve araştırmacılarının bilgi gereksinimi karşılayarak bilimsel yayınlara zamanında erişimini sağlamaktır. Kütüphaneler genel olarak her yıl artan oranda elektronik kaynaklara bütçe ayırmaktadırlar. Bilimsel bilginin artan maliyetleri ve kütüphanelerin bütçesel anlamda bilginin sağlanmasında artan maliyetlere karşı daralan bütçeleri kütüphaneleri, bilgiyi sağlama süreçlerinde birçok zorlukla karşı karşıya getirmektedir.

Bilgi merkezlerinin bilimsel yayınlara erişim ve koleksiyon geliştirme konusunda faydalandıkları kurumsal kaynak sağlayıcı yapılardan biri de kütüphane konsorsiyumlarıdır. Elektronik dünyanın değişen paradigmaları, konsorsiyumları stratejik olarak başarıya götürebilmesi için değişime adaptasyonu, rollerimizi ve sorumluluklarımızı, girişimci ve yenilikçi süreçlerle daha karmaşık ve yapısal bir süreci yönetmemizi zorunlu kılmakta ve birçok tehdidi ve fırsatı yine konsorsiyumlara sunmaktadır. Küresel anlamda internetin bilgi paylaşımı hızlandırması, işbirliği ve ticaret için yeni bir evrensel alan

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

yaratmasıyla birlikte güçlü satın alımlar bilgi yatırımları için konsorsiyumlar bilgi merkezleri için zorunluluk haline gelmiştir.

Konsorsiyumların bilgi merkezleri için bilimsel elektronik kaynağa erişimde, paylaşımda ve işbirliği oluşturmada önemli bir rolü vardır. Konsorsiyum yönetimleri bilimsel bilgiye erişimde daha az maliyetle daha fazla bilgi kaynağının ve hizmetlerin sağlanması sürecinde yayıncılarla kütüphaneleri bir araya getiren ve ortak alım süreçlerinde bir köprü sağlayarak iletişim ve anlaşma zemini sağlayan işbirliği sürecidir. Konsorsiyumlar yönetimsel açıdan ele alındığında ortak bir hedefe ulaşmak için bir araya gelen ve birlikte çalışan bir işbirliği topluluğunu ifade etmek ile beraber aynı zamanda yeni birçok hizmetinde işbirliği kapsamında kütüphaneler için gelişmesini sağlamaktadırlar. Açık bilim, açık erişim, telif hakları, kaynak sağlama ve paylaşım modelleri ve yapısal süreçleri, bilgi güvenliği gibi birçok konuda hizmet üretirler. Yönetimsel açıdan ele alındığında bir konsorsiyumu yönetmek konsorsiyumlar için yoğun entelektüel bilgi düzeyini, tecrübeyi, dinamizmi ve değişim süreçlerine adaptasyonu ifade eder. Bir konsorsiyum içinde ortak zorlukları tespit etmek bunları çözüme ulaştırmak, uygulamaları belirlemek, planlamalar yapmak, üyelerle etkili iletişimi sağlamak, şeffaf, hesap verilebilir konsorsiyal kararlar almak anlaşma süreçleri oluşturmak, konsorsiyum açısından sürekliliği sağlamaktır.

Kavramsal olarak "konsorsiyum" kelimesi İngilizcesi ile "consortium" İngilizce'sinin çoğul hali ile "consortia" terimi ODLIS (Online Dictionary of Library and Information Science) Kütüphane ve Bilgi Bilim Çevrimiçi Sözlüğünce; kaynak paylaşımı amacı ile, resmi anlaşma ile kurulan bağımsız kütüphaneler ve/veya kütüphane işbirliği sistemleri olarak tanımlanmaktadır. Belli bir coğrafi bölge ya da kütüphane türü (kamu, akademik, özel) veya konusal bir yapıda oluşan bir araya gelinen bir işbirliği yapısını ifade etmektedir (Reitz, 2021). Günümüzde dünyada kütüphanelerin işbirliği ve kaynak paylaşımı amacı ile bir araya geldiği birçok farklı konsorsiyum yapıları bulunmaktadır. Bu konsorsiyumların en büyük yapılarından biri konsorsiyumları bir araya getiren ve 1996 yılında kurulmuş olan Uluslararası Kütüphane Konsorsiyumları Koalisyonu (ICOLC-International Coalition of Library Consortia)'dur. Bu oluşum bilgi merkezleri konsorsiyum oluşumlarının en büyük yapılarından biridir. ICOLC, Kuzey ve Güney Amerika, Avrupa, Avustralya, Asya ve Afrika'da yaklaşık 200 kütüphane konsorsiyumun bir araya gelmesinden oluşan resmi olmayan, kurumların inisiyatifi ile oluşmuş bir yapıdır. Üye konsorsiyumlar, her tür ve büyüklükteki kütüphanelere hizmet vermektedir. ICOLC, ortak ilgi alanları üzerinde tartışma ve değerlendirme imkânı sağlayarak katılımcı konsorsiyumları desteklemektedir. ICOLC, yılda iki kez olmak üzere gerçekleştirdiği toplantılarla katılımcı konsorsiyumları yeni elektronik bilgi

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

kaynaklarını, elektronik bilgi sağlayıcılarını, yayıncıları, yöneticileri, yönetim kurulları ve konsorsiyum kütüphanelerini bir araya getirmektedir (ICOLC, 2021).

Türkiye'de Ulusal Konsorsiyum Çalışmaları

ANKOS'un ilk başkanı olan Bülent Karasözen kütüphaneler arasında işbirliğinin oluşturulmasının, hizmetlerin kalitesini artırmasının yanında, insan gücü ve ekonomik açıdan önemli tasarruflar sağladığını ve Türkiye'de kütüphaneciliğin meslek alanı olarak 1950'li yıllardan beri eğitiminin verildiğini, özellikle işbirliği çalışmalarının değişik platformlarda sürekli tartışıldığını ama işbirliği oluşturma anlamında hep eksik kaldığını belirtmektedir (Karasözen, 2016, s.120). ANKOS'un geliştirdiği işbirliği programları ile kütüphanecileri bir araya getirici yönü ile de meslektaşlara öğrenme, eğitim alma deneyimi de sağlamıştır.

Günümüzde Türkiye'de kurulmuş olan ve varlığını sürdüren iki önemli konsorsiyum yapısı bulunmaktadır. Özellikle araştırma kurumlarının ve araştırmacıların bilimsel elektronik bilgi kaynaklarının içeriğine erişimlerinin sağlanması, ulusal bazda bilimsel yayın üretiminin arttırılmasını desteklemek amacıyla dünyadaki bilimsel içeriği sağlayan yayınevleri ve veri tabanı üreticileri ile çeşitli lisans anlaşmaları ve konsorsiyum çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Üniversitelerin koleksiyonlarının çeşitliliği göz önüne alındığında, ANKOS üyesi kurumların bütçeleri, yatırım harcamaları ağırlıklı olarak elektronik yayınlara, kitaplara, süreli yayınlara, kitap dışı materyallere, elektronik kaynaklar harcamakta (Erdoğan ve Karasözen, 2006, s.71). 2020 yılında kamu ve vakıf üniversite kütüphanelerin bütçe harcamaları belirtilen koleksiyonlar için ağırlığı elektronik kaynaklar olmak üzere 1.106,5 TL ile 15.823.446 TL arasında değişmektedir (2020 Yılı Yatırım Programının Kabulü ve Uygulanmasına Dair Karar, 2020; Vakıf Yükseköğretim Kurumları, 2020). Türkiye'de bu konsorsiyum çalışmalarını ANKOS'un ulusal kapsamda bilgi merkezlerinin bütçe katılımları ile gerçekleştirmiş olduğu konsorsiyum çalışmaları ile, ulusal lisans kapsamında devletin sağlamış olduğu finansal kaynak ile ULAKBİM üzerinden gerçekleştirmiş olduğu konsorsiyal çalışmalar olarak sayabiliriz. Gerek ANKOS, gerekse ULAKBİM üniversiteler, araştırma kurumları, Eğitim ve Araştırma Hastaneleri, Polis Akademileri ve diğer kamu kurumları tarafından satın alınan tekel konumuna düşmüş elektronik veri tabanları için alternatif ürünler bularak kamu yararına rekabet ortamı oluşturmaktadır. Bu durum, Türkiye lehine fiyat esnekliği ile kurumların alımlarını güçlendirmekte ve tek kaynaktan alım ruhuna uygun olarak da ülkeden çıkan

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

toplam tutarın daha az ödenmesini sağlamaktadır. 2020 yılı için devlet ve vakıf üniversiteleri için EKUAL'in elektronik bilgi kaynakları için Türkiye adına harcadığı bütçe miktarı 508.000.000 TL civarındadır. Kamu üniversitelerinin elektronik yayın alım bütçeleri ise 2020 yılı için 161.000.000 TL'dir (2020 Yılı Yatırım Programının Kabulü ve Uygulanmasına Dair Karar, 2020).

ANKOS'un bilgi kaynaklarının sağlanması konusunda kamu yararına sağladığı en önemli katkılardan biri de ANKOS konsorsiyumu işbirliği ile kamu ihale mevzuatı kapsamında tek kaynaktan sağlanan her bir elektronik veri tabanı için ülkeden çıkan toplam tutarın net olarak bilinmesidir. Üniversitelerin ve diğer kamu kurumlarının doğrudan yayıncılarla ya da tek yetkili sağlayıcı özelliği bulunan firmalarla görüşerek ayrı ayrı satın aldıkları ya da abonelik yaptıkları aynı elektronik veri tabanı için kamu ve vakıf üniversiteleri dâhil ülkeden çıkan toplam tutar net olarak bilinmemektedir. Bu da tek kaynaktan yapılan alımların ruhuna aykırı bir durumdur. Fakat konsorsiyumlar üzerinden yapılan anlaşmalarda ülkeden çıkan bu tutar net olarak bilinmektedir. ANKOS bu süreçleri üyeleri adına sağlama modellerinin belirlenmesinde, üyelerin anlaşma dağılımlarında, yeni modellerin ve konsorsiyal formülasyonların belirlenmesinde ülke yararına politikalar geliştirerek özenle, şeffaf ve tüm üyelerin süreç yönetimine katılımını sağlayacak bir biçimde yürütmektedir.

TÜBİTAK ULAKBİM Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisansı (EKUAL)

1996 yılında TÜBİTAK'a bağlı bir enstitü olarak kurulan Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)'in asıl misyonu Türkiye'deki tüm akademik kurumları birbirine ve küresel araştırma ağlarına bağlayan Ulusal Akademik Ağ alt yapısını işletmek ve bu ağ üzerinden yeni ağ servisleri sunarak, bir yandan ağ için araştırma geliştirme yapmakta ve araştırmacıların bu ağı AR-GE çalışmaları yapmak için kullanmalarını sağlamaktadır (TÜBİTAK ULAKBİM, 2020a). Kuruluşundan bugüne değin yaklaşık 25 yıldır ulusal akademik ağ ile ilgili çalışmaları başarı ile devam etmektedir.

ULAKBİM'in temel misyonu ulusal bazda araştırma faaliyetleri için akademik bilgi üretimini etkinleştirmek, bilgi hizmetlerini ulusal ölçekte yaygınlaştırmak ve bilimsel bilgiye erişim de araştırmacılar için fırsat eşitliği yaratmaktır. Bu amaçla TÜBİTAK Bilim Kurulu'nun 19.11.2005 tarih ve 136 sayılı Kararı doğrultusunda, Türkiye'nin devlet destekli ilk ulusal lisans çalışması olan Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisans çalışmasını gerçekleştirmiştir. Bu lisans kapsamında Devlet, Vakıf, KKTC Üniversiteleri ve Araştırma Kurumları, Polis Akademisi, Sağlık Bakanlığı'na bağlı Eğitim ve Araştırma Hastaneleri ile TÜBİTAK Merkez ve Enstitüleri ulusal lisansta yer alan ku-

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

rumlardır (TÜBİTAK ULAKBİM, 2020b). Bu şekilde, gerek üniversiteler, gerekse Eğitim ve Araştırma Hastanelerindeki araştırmacıların uluslararası bilimsel ve akademik içeriğe erişimlerinde fırsat eşitliği yaratılarak, Türkiye'deki bilimsel bilgi üretiminin etkinleştirilmesi amaçlanmaktadır.

TÜBİTAK ULAKBİM Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisansı (EKUAL) hizmetlerini amacını:

- "Bütçe kaynakları eşit olmayan araştırma kurumları arasında bilimsel bilgiye erişimde fırsat eşitliği yaratmak,
- Veri tabanlarının yerinde kullanımıyla araştırmacılara zaman tasarrufu sağlamak,
- Ülke çapında araştırma faaliyetlerinin etkinliğini artırmak,
- Ülke kaynaklarının kullanımında tasarruf sağlamak,
- Ulusal ve uluslararası bilimsel yayın üretimini artırmak,
- Bilimsel çalışmalar ışığında ülkemizin rekabet gücünü artırmak" (TÜBİTAK ULAKBİM, 2020b) olarak sıralanabilir.

TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL veri tabanlarına IP tanımlı erişilmekte ayrıca kurumlar için uzaktan erişim imkânı da sunmaktadır. EKUAL hizmetlerinden yararlanabilmesi için, bir üniversite ise, öncelikle UlakNet IP'si alması zorunludur. Sonrasında "EKUAL Kullanım Hakları Sözleşmesi" kurum üst yöneticisi tarafından imzalandıktan sonra kütüphane yöneticisi, elektronik kaynaklardan sorumlu kütüphanecilerin tarafında erişim süreçleri ve duyuruları takip edilmektedir (TÜBİTAK ULAKBİM, 2020c).

TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL Lisanslama İlkeleri'ne göre veri tabanlarının lisanslama koşulları hem üyeler için hem de yayıncılar için detaylı bir biçimde tanımlanmış ve açıklanmıştır. Bu lisanslama içeriğindeki lisans yapma koşullarında taraflar, yetkili kullanıcılar, tanımlı kullanıcı topluluğu, uzaktan erişim, kütüphaneler arası ödünç verme izinleri, uzaktan erişim, ürün içerik yönetimi, değişen ürün içeriği koşulları ve erişimi, arşivleme, kullanım verileri, gizlilik, teknik süreç, eğitim ve iletişim süreçleri detaylı olarak anlatılmıştır (TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL, 2020d). EKUAL'in 2020 yılı için ulusal bazda üniversiteler ve Polis Akademisi'nin erişimine açılan veri tabanı anlaşmaların içeriğinde 3389 kuruma, 59 veri tabanı içeriğini ücretsiz erişim sağlandığı, konusal içeriği değerlendirildiğinde ise bu aboneliklerin, dergi ve dergi paketleri, konferans serileri, standart veri tabanları, intihal analiz ile benzerlik analizi yapan veri tabanları, kanıta dayalı referans yönetim sistemi veri tabanları, tez veri tabanı, bibliyografik ve atıf veri tabanları olarak tüm disiplinleri kapsayan ulusal bir lisans kapsamı olduğu görülmektedir (TÜBİTAK ULAKBİM, 2020e).

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

ULAKBİM'in araştırma için bütçeleri yetersiz olan bilgi merkezleri ve yeni kurulan üniversitelerin araştırma-geliştirme kaynakları için önemli finansal bir süreci üstlenmek ile birlikte, kütüphanelerin koleksiyon geliştirme politikalarında söz ve karar sahibi olması ve kullanıcı talepleri ve ihtiyaçlarını göre kütüphane koleksiyonlarını geliştirmesi önemli bir unsurdur. Bu süreçte iki konsorsiyumun iletişiminin güçlü olması, işbirliği yapısı ve ortak girişimlerinin olması önemlidir. Özellikle üniversite kütüphanelerinin ihtiyaçlarının tespiti, hizmet alma ve lisans koşullarının belirlenmesi ve ANKOS'ta üye sayısı belli bir sayıya ulaşan konsorsiyum ürününün ulusal lisansa geçişi için ortak bilgi paylaşımları ve işbirliği toplantıları ulusal planlamalar ve işbirlikleri için önemlidir.

TÜBİTAK ULAKBİM'in EKUAL tarafından tüm üniversite ve araştırma hastanelerine hizmet verecek şekilde sağlanan veri tabanlarının alımları tüm ülke adına söz konusu kurum tarafından yapılmaktadır. Fakat bu hizmet sadece sınırlı sayıda elektronik bilgi kaynağını sağladığından üniversitelere katkısı olsa da ürün çeşitliliği açısından kısmı olarak üniversitelerin bilgi kaynağı ihtiyacını karşılayabilmektedir. Dolayısı ile TÜBİTAK ULAKBİM tarafından EKUAL aracılığı ile tüm bu kurumlara bilgi merkezlerine sağlanan elektronik kaynak sayısının ve bilgi kaynağı çeşitliliğinin arttırılması ülkemiz bilim hayatının gelişmesi açısından oldukça fayda sağlayacaktır. ULAKBİM'in bu anlamda kurumsal talepleri de dikkate alarak ulusal alımlarda bilgi kaynağı çeşitliliğini arttırmalıdır.

Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu Derneği (ANKOS)

2021 yılında kuruluşunun 21. kuruluş yılına ulaşan ANKOS, 2000 yılından itibaren bilgi merkezleri arasında kütüphaneciler, araştırmacılar, öğrenciler, bilgi yöneticileri, eğitimciler, arşivciler ve bilgi ve belge yönetimi alanında faaliyet gösteren tüm paydaşlarının katılımı ile ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği çalışmaları geliştirerek toplantılar düzenlemekte, politikalar üretmekte, mesleki eğitimler vermekte ve çeşitli bilgi hizmetlerini sunmaktadır. Konsorsiyum çalışmalarında üniversite kütüphaneleri ile araştırma kurumlarının en uygun fiyatla, en fazla e-bilgi kaynağına erişimlerini sağlamak, lisanslama koşullarını belirleyerek bu ürünlere yapılan yatırımı ve harcamayı paylaşmak, Türkiye ve KKTC Üniversiteleri'nin akademisyen ve öğrencilerin bilimsel bilgiye en üst düzeyde erişimlerini sağlamak, eğitim ve araştırmaya kütüphanelerin desteğini arttırmak için ortak çalışmalar gerçekleştirmek, elektronik kaynakların ulusal düzeyde sağlanması sürecinde küresel çapta faaliyet gösteren yayıncılar ile Türkiye temsilcisi aracı firmalar arasında üniversite ve araştırma kütüphaneleri arasındaki süreçlerin yürütülmesi önemli bir rol üstlenmek-

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

tedir. Elektronik bilgi kaynaklarının seçilmesinde, erişiminde, yönetiminde ve değerlendirilmesinde aktif rol oynamaktadır. Çok sayıda elektronik dergi, elektronik kitap ve elektronik kaynakların abonelik ve satın alımları ANKOS aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Ulusal düzeyde önemli paydaşlarından olan Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, TÜBİTAK ULAKBİM, Üniversiteler, araştırma merkezleri ve kütüphaneler ile koordineli çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca meslek örgütleri (Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD), Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK) vb.) ve Üniversitelerimizin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri ile de işbirliği çalışmaları yapılmakta ve ANKOS olarak destek verilmektedir. Faaliyet alanları örtüşen devlet kurum ve kuruluşları ile yürütülen ortak çalışmalar ve fikir alışverişleri kütüphaneciliğimizin sorunlarının çözülmesi konusunda önemli fırsatları da ortaya çıkarmaktadır (ANKOS Derneği, 2020a).

Uluslararası alanda ise 2001 yılında üye olunan Güney Avrupa Kütüphaneler Birliği (SELL-Southern European Libraries Link(İspanya, İtalya, Portekiz, Türkiye, Yunanistan), Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Birliği (SPARC- Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition), Uluslararası Kütüphane Konsorsiyumları Koalisyonu (ICOLC-International Coalition of Library Consortia), Elektronik Kaynaklar İstatistik Standartları Birliği (COUNTER-Counting Online Usage of Networked Electronic Resources), Birleşik Krallık Süreli Yayınlar Grubu (UKSG- United Kingdom Serials Group), *Açık Erişimli Dergiler Dizini (DOAJ- Directory of Open Access Journals)*, Akademik Bilgi Servisleri (Scientific Knowledge Services (SKS) gibi birçok ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bilgi merkezleri arasında işbirliği ve koordinasyon kapsamında konsorsiyum çalışmaları yürüten ANKOS Derneği'nin yönetim kurulu, araştırma grupları, çalışma grupları, üyeler, yöneticiler, veri tabanı sorumluları, yayıncılar, akademisyen ve öğrencilerden oluşan ulusal ve uluslararası birçok çalışma için paydaşları ile işbirliği yapmaktadır.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Şekil 1. ANKOS paydaşlar

ANKOS'un mesleki ve bir konsorsiyum derneği olarak temel vizyonu, Türkiye'de üniversite kütüphaneleri özelinde araştırma kurumları arasında işbirliği çalışmalarına aracılık etmek amacı ile bu kurumların geçmiş ve gelecekteki ihtiyaçları ile şekillenen uluslararası standartlarda bilgiye erişim alanları olma yolundaki çalışmalarına öncülük etmek ve bilgiye erişimde fırsat eşitliği yaratmaktır. Bu amaçla misyonunu Türkiye'deki üniversitelerde gerçekleştirilmekte olan akademik çalışmalara katkı sağlayacak elektronik veri tabanlarını araştırmak, uygun bulunanları tanıtmak, veri tabanlarına abone olmak, isteyen üniversite kütüphaneleri adına pazarlık yapmak, kullanımlarını teşvik etmek, üniversite kütüphanelerinin ve kütüphanecilerinin gelişimi için gerekli çalışmaları yapmak olarak belirlemiştir. Bu misyon anlayışı ile Türkiye'deki üniversitelerde gerçekleştirilmekte olan akademik çalışmalara katkı sağlayacak elektronik veri tabanlarını araştırmak, uygun bulunanları tanıtmak, veri tabanlarına abone olmak isteyen üniversite kütüphaneleri adına pazarlık yapmak, kullanımlarını teşvik etmek, üniversite kütüphanelerinin ve kütüphanecilerin gelişimi için gerekli çalışmaları yapmak olarak belirlemiştir. Konsorsiyumun temel amacı abone olunan veya satın alınan elektronik dergilerin ve elektronik kitapların ve veri tabanlarının artan ve değişen gelişiminin göz önüne alınması ve konsorsiyuma katılan kurumların kullanıcılarının eğitimsel ve araştırmaya yönelik ihtiyaçlarının karşılanması için daha fazla kaynağın alımı gibi konularda üyeler arasında ortak politika birliğinin sağlanması, Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri ile bilgi-belge merkezlerinde çalışan personelin sürekli eğitiminin ve personel değişiminin mesleki anlamda yeni ve farklı uygulamaları görme ve farklı birimlerle ilgili olarak bilgi sunma (Aka,

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

2016, s.271) imkânları ile üye kütüphaneler arasında işbirlikleri sağlanarak meslek personelinin gelişimine katkıda bulunulmasıdır. Dünyadaki diğer konsorsiyumlar konusunda yurt içi ve yurt dışında uygun kurum ve organizasyonlarla işbirliği yapılarak, ANKOS'un uluslararası gelişmelere katılımının arttırılmasıdır.

ANKOS bu çalışmalarını yürütürken hedeflediği temel ilkeleri aşağıdaki gibi belirlemiştir:

- "Üniversitelerin gereksinimleri doğrultusunda politikalar geliştirilerek abone olunacak veya satın alınacak elektronik kaynakların seçimi ve bu kaynakların sağlanması için aracılık, rehberlik ve danışmanlık hizmeti vermek,
- Üniversite kütüphane ve bilgi merkezlerinde personel hareketliliği programları düzenlemek,
- Mesleki eğitim programları düzenlemek ve katılımcılara "Eğitim Sertifikası" vermek,
- Telif hakları, lisans anlaşmaları ve dünyadaki kütüphanecilik alanındaki diğer konsorsiyum çalışmaları konusunda yurtiçi ve yurtdışındaki ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, bu kuruluşlara üye olmak,
- Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde bilgi hizmetlerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapmak,
- Bilgi hizmetleri alanındaki deneyim ve kurumsal kaynakların işlendiği veri tabanlarının paylaşılması için ulusal bir ağ oluşturmak,
- Konferanslar, seminerler, toplantılar, çalıştaylar, paneller düzenlemek, bu organizasyonlar için sponsorluk, bağış vb. desteği almak, ulusal ya da uluslararası konferans ya da toplantılara katılmak,
- Kütüphaneler arası bilgi, belge ve ödünç bilgi kaynağı sağlama sistemi ve çalışmaları ile ilgili gerekli çalışmaları yürütmek,
- Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Başkanları be öğrencileri ile kütüphane çalışanlarına burs, eğitim desteği, ulusal ve uluslararası toplantılara katılım desteği vermek,
- Bilgi hizmeti alanındaki bireysel ve kurumsal yenilik çalışmalarına, bilimsel ve sosyal etkinliklere sponsor olmak,
- Üniversite kütüphanelerinin her türlü bilgi hizmeti faaliyetini desteklemek üzere yazılım geliştirmek, geliştirilen yazılımların sürdürülebilirliğine katkı sağlamak, bu yazılımlar ile ihtiyaç duyulan internet sayfaları için barındırma hizmeti vermek,
- Kütüphane ve kütüphanecilik hizmetlerinin gelişimine katkıda bulunabilecek yayınlar yapmak,

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

- ANKOS'un hedef ve amaçlara uygun olarak Genel Kurul'un vereceği yetki ile Yönetim Kurulu'nun gerçekleştirmeyi uygun bulduğu diğer çalışmaları yürütmek,
- ANKOS tarafından, akademik kütüphanelerde görev yapan yöneticilerin, elektronik kaynaklar konusundaki mesleki bilgi ve tecrübelerini arttırmak, bilgi alış verişinde bulunmalarını sağlamak yeni işbirliği ve ortak çalışma alanları oluşturmak, profesyonel iletişim ve işbirliğini arttırmak amacıyla toplantılar düzenlenmek,
- Abone olunan veya satın alınan e-kitapların veri tabanlarının gelişiminin göz önüne alınarak ve konsorsiyuma katılan kurumların kullanıcılarının eğitimsel ve araştırmaya yönelik ihtiyaçlarının karşılanması için daha fazla kaynağın alımı gibi konularda üyeler arasında ortak politika birliğinin sağlanması,
- Personelin sürekli eğitiminin ve personel değişiminin üye kütüphaneler arasında sağlanması,
- Telif hakları, lisans anlaşmaları ve dünyadaki diğer konsorsiyumlar konusunda yurt içi ve yurt dışında uygun enstitü ve organizasyonlarla işbirliği yapılarak, ANKOS'un uluslararası gelişmelere katılımının arttırılması,
- Türkiye Akademik Kütüphanelerinin gelişmesinin sağlanması için gerekli girişimlerde bulunulmasıdır" (ANKOS Derneği, 2020b).

Tarihçe

Bilgi merkezlerinin değişen bilgi kaynaklarının elektronik ortamda yayınlaşması ile beraber kütüphanelerde bilimsel yayın formatları da değişmiştir. Akademik ortamda artan elektronik yayınlara yayıncıların sunduğu yüksek abonelik fiyatları kütüphaneleri ve kütüphanecileri ortak satın alımlar için işbirliği içinde olmalarını sağlayan en önemli unsurdur. Konsorsiyuma katılmak isteyen üye üniversitelerin ortak çıkarları gözetilerek abonelikler ve satın alımlar için firma ve yayınevleri ile pazarlık süreci yürütmek, elektronik yayın içeriklerini deneme için kullanıma açmak, kullanım istatistiklerini ve konsorsiyuma sunulan teklifleri değerlendirmek ve sonuçlarını ANKOS üyeleri ile paylaşmak, konsorsiyum tarafından sağlanmasına karar verilen veri tabanlarının abonelikleri ile ilgili gerekli işlemleri yapmak, konsorsiyum ile ilgili tüm üye kütüphanelerin katılımıyla ulusal ve uluslararası toplantılar düzenlemek, uzun yıllar ANKOS'un kuruluş amaçları arasında yer almış olup, günümüzde de bu çalışmalar başarıyla sürdürmektedir. 2000 yılında atılan ilk işbirliği adımı ile Türkiye'de kütüphanelerin yetersiz bütçeleri nedeni 12 üniversite kütüphanesinin üç tane elektronik veri tabanına ortak abonelik ile çalışmaları ile

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

başlayan bu oluşum ODTÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı Prof. Dr. Bülent Karasözen'in öncülüğünde kurulmuştur. Konsorsiyumun ilk genel kurul toplantısı 11-13 Mayıs 2001'de İzmir'de Dokuz Eylül Üniversitesi'nin ev sahipliğinde yapılmıştır. 2001 yılında ilk yıllık ANKOS toplantısında Prof. Dr. Bülent Karasözen'in ANKOS Başkanı olarak seçildiği toplantıda, ANKOS merkezinin ODTÜ'de olması kararlaştırılmıştır (Karasözen, 2016, s.121).

ANKOS'un İlk Kurucu Üyeleri:

Prof. Dr. Bülent KARASÖZEN – Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Jane Ann LINDLEY – Koç Üniversitesi
Hilmi ÇELİK – Sabancı Üniversitesi
Phylis ERDOĞAN – Bilkent Üniversitesi
Ayhan KAYGUSUZ – İstanbul Teknik Üniversitesi
Turhan YILMAZ – Çukurova Üniversitesi
Pınar Erzurumluoğlu – Gazi Üniversitesi
Hale Baltepe - Dokuz Eylül Üniversitesi olmuştur.

Geçmişten Günümüze ANKOS Başkanları:

Prof. Dr. Bülent KARASÖZEN-Ortadoğu Teknik Üniversitesi (2000-2007)
Ayhan KAYGUSUZ-İstanbul Teknik Üniversitesi (2007-2008)
Gültekin GÜRDAL-İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi (2008-2012)
Ertuğrul ÇİMEN-- Kadir Has Üniversitesi (2012-2014)
Sami ÇUKADAR –İstanbul Bilgi Üniversitesi (2014-2016)
Tuba AKBAYTÜRK ÇANAK –Koç Üniversitesi (2016-2018)
Doç. Dr. Güssün GÜNEŞ Marmara Üniversitesi (2018-)

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanları ile Kütüphane Direktörleri ve Yöneticilerinin gönüllülük ve işbirliği içinde özverili çalışmaları neticesinde meydana gelen ANKOS, her yıl yeni üyelerin katılımlarla büyüyen bir yapıya kavuşmuştur. Bu yapıyı daha da kurumsal ve resmi bir yapı haline dönüştürmek için 27.01.2012 tarihinde Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) Derneği kurularak, konsorsiyum çalışmalarını dernek çatısı altında yürütme kararı alarak dernekleşmiş ve kütüphanecilik camiasının önemli bir Sivil Toplum Kuruluşu haline gelmiştir. Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu bu süreçle resmi dernek hüviyetini kazanmıştır. Dernekleşme ile beraber 2017'de Olağanüstü Genel Kurul toplanmış ve Dernek

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

İstanbul'daki dernek yeri alımı için Yönetim Kuruluna yetki verilerek satın alım işlemi gerçekleştirilmiştir. ANKOS Dernek Ofisi 24 Şubat 2018 Cumartesi günü açılarak üyelerine İstanbul'daki ofisinden hizmet vermeye başlamıştır.

ANKOS Derneği'ne sadece Kütüphane ve Bilgi Merkezi Yöneticileri üye olabilmektedir. Üniversite kütüphanesi ve/veya bilgi merkezlerinde aktif olarak yöneticilik görevinde bulunan Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanları, Kütüphane Müdürleri ve/veya Kütüphane Direktörleri ANKOS Yönetim Kurulu'nun karar ve onayı ile derneğe üye olurlar. Eğer üyenin kurumundaki yöneticilik görevi sona ermişse derneğe olan üyeliği de düşmektedir. Yeni açılan üniversitelerin kütüphaneleri, bilgi ve belge merkezleri konsorsiyumun üzerinden herhangi bir ürün almasalar bile Üniversite rektörlüklerinden gönderilen resmi kurumsal yazı ile derneğe kuruluşları ve yetkili Kurum Yöneticisi, Kurum'un erişim için İnternet IP'leri ve Elektronik Kaynaklardan sorumlusu bildirildiğinde kütüphanelere ve bilgi merkezlerine konsorsiyumun sunduğu tüm hizmetlerden yararlanabilirler. Bu resmi işlemler tamamlandıktan sonra ANKOS'un web sayfasında üye listesinde yer alırlar.

ANKOS Yönetim Kurulu derneğe üye olan bilgi kütüphane ve bilgi merkezi yöneticilerinden seçilerek oluşturulur. Bu seçimler iki yılda bir Dernek Yönetim Kurulu üyeleri ve konsorsiyum gönüllüleri dernek adına kurumsal izinler alınarak gönüllü çalışanlar dernek çalışanlarını oluşturmaktadır.

Şekil 2. ANKOS'un ilk kurumsal logosu ile 21. yıl kurumsal logosu

ANKOS ülkemizin ilk kurulan konsorsiyumu olarak, ilk kuruluşundan itibaren profesyonel bir konsorsiyum kurumu olarak "***Elektronik Bilgiye Ekonomik Erişim Yolu***" sloganı ile konsorsiyum çalışmalarını sürdürmektedir.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

ANKOS'un Kurumsal Yapısı

ANKOS Yönetim Kurulu'nun yetki ve sorumluluklarının kapsamında çalışma grupları, veri tabanı sorumluları ile konsorsiyum adına mesleki gelişmeleri izleyen, araştırmalar yapan bir yönetim yapısı içerisinde işbirliği yoğun, etkin ve verimli çalışmalar planlamakta ve yürütmektedir. Konsorsiyum bu çalışmalarda özellikle kurumlarla işbirliği, kaynak ve bilgi paylaşımı, mesleki eğitim alanlarında işbirliği çalışmalarını yürütmektedir.

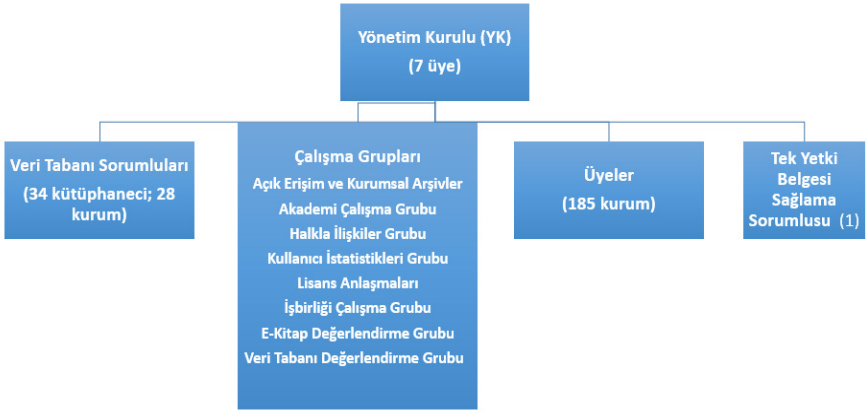

Şekil 3. ANKOS'un kurumsal yapısı

ANKOS Yönetim Kurulu'nun görev ve yetkilerini ANKOS Derneği Tüzüğü'nün 16. Maddesine göre belirlenmiş olup, yönetim kurulunun görevleri aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

1. "Derneği temsil etmek veya bu hususta kendi üyelerinden bir veya birkaçına yetki vermek,
2. Gelir ve gider hesaplarına ilişkin işlemleri yapmak ve gelecek döneme ait bütçeyi hazırlayarak genel kurula sunmak,
3. Derneğin çalışmaları ile ilgili yönergeleri hazırlayarak genel kurul onayına sunmak,
4. Genel kurulun verdiği yetki ile taşınmaz mal satın almak, derneğe ait taşınır ve taşınmaz malları satmak, bina veya tesis inşa ettirmek, kira sözleşmesi yapmak, dernek lehine rehin ipotek veya ayni haklar tesis ettirmek,
5. Gerek duyulan yerleşim merkezlerinde temsilcilik açılmasını sağlamak,
6. Genel kurulda alınan kararları uygulamak,

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

7. Her faaliyet yılı sonunda derneğin işletme hesabı tablosu veya bilanço ve gelir tablosu ile yönetim kurulu çalışmalarını açıklayan raporunu düzenlemek, toplanıldığında genel kurula sunmak,
8. Bütçenin uygulanmasını sağlamak,
9. Derneğin amacını gerçekleştirmek için her çeşit kararı almak ve uygulamak,
10. Mevzuatın kendisine verdiği diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak" olarak tanımlanmıştır (ANKOS Derneği, 2020b).

Veri Tabanı Sorumlularının Görev Yapısı

ANKOS, akademik bilginin sağlama süreçlerini yöneten, işbirliği geliştirme çalışmalarının yanı sıra mesleğe yeni başlayan bilgi ve belge yöneticilerinin yetiştirilmesinde önemli rolü olan mesleki bir birliktir. Konsorsiyumda ANKOS Yönetim Kurulu'ndan sonra organizasyon şemasında konsorsiyal süreçlerinin yönetimine büyük destek veren ve yoğun bir iş süreçleri olan Veri Tabanı Sorumluları yer almaktadır. ANKOS Derneği'nin günümüz yönetim yapısı içerisinde 28 farklı kurumdan 34 bilgi ve belge yöneticisi konsorsiyumda **Veri Tabanı Sorumlusu (VTS)** olarak görev yapmaktadır. İngilizce terim karşılığı "Database Liason" olan gönüllü meslektaşların konsorsiyum çalışmalarının başarılı ile sürdürülmesinde, üyeler ve yayıncılarla olan iletişim sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde önemli görevleri bulunmaktadır. Konsorsiyumun bel kemiği olan veri tabanı sorumlularının ANKOS Yönetim Kurulu'nun konsorsiyumundaki ürünün sayısının artması ile bağlantılı olarak ya da eğer görevinden ayrılan veri tabanı sorumlusu olursa, Yönetim Kurulu üye kurumlardan dernek yapısında gönüllü çalıştırmak üzere gönüllü çalışan talebinde bulunabilir. Yönetim Kurulu gönüllü çalışma isteklerinden bilgi ve belge yöneticisinin bilgi, deneyim, beceri ve yabancı dil yetkinliklerine göre bir değerlendirme yaptıktan sonra çalıştığı kurum yönetiminin resmi izni ile ANKOS Yönetim Kurulunca görevlendirmesi gerçekleştirilir. Tamamen gönüllülük esasına göre çalışan veri tabanı sorumlusu aşağıda sıralan görevleri ANKOS Derneği adına yürütmekle sorumludur:

- ANKOS Yönetim Kurulu ile veri tabanlarının pazarlık sürecini takip eder,
- Yayınevi, sağlayıcı firma veya Türkiye Yetkilisi Firma ve üye kurum arasındaki iletişimi sağlar,
- Sorumlusu olduğu veri tabanının fatura ödemeleri, erişim sorunları vb. ile ilgili sorunlarla ilgilenir ve takip süreçlerini sağlar,
- Veri tabanı ile ilgili gelişmeleri takip eder ve genel bilgilendirme yapılması

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

gereken durumlarda ANKOS üye listesine duyurular yapar,

- Kullanım istatistiklerini takip eder ve gerektiğinde kurumlara gönderir,
- Sorumlusu olduğu veri tabanına ait yeni ürünleri inceler, yeni ürünler hakkında ANKOS Veri Tabanı Değerlendirme Grubuna bilgi verir ve değerlendirme raporu sunar,
- Her yıl yapılan ANKOS Çalıştayı'nda sorumlusu olduğu veri tabanı/ları ile ilgili genel bir değerlendirme sunumu yapar,
- Konsorsiyum için duyuruların hazırlanması, kullanıcı kılavuzları duyurulması sürecini takip eder,
- Güncel e-dergi ve kitap listeleri takibini yapar,
- ANKOS Elektronik Kaynak Yönetim Sistemi(ERM) İstatistik modülünde sorumlusu olduğu veri tabanı ya da tabanları için dosya oluşumu ve istatistik takibi yapar. ERM ara yüzündeki aboneliklerin veri girişleri yine VTS'ler tarafından yapılır,
- Sorumlusu olduğu veri tabanları için sorunları takip eder ve çözümlenmesine yardımcı olur,
- Veri tabanları ile ilgili genel duyurular, deneme erişimleri, tanıtıcı bilgilerin hazırlanması, konsorsiyum fiyat tekliflerinin duyurulması işlemlerini yürütür,
- Sorumluluklarında olan veri tabanları ile ilgili her türlü dokümanın dosyasının tutulması ve arşivlenmesini yapar, eğer sorumlusu olduğu veri tabanında görev değişimi olacaksa bu bilgileri ve arşivi yeni veri tabanı sorumlusuna aktarır,
- Veri tabanının sonuçlanmış konsorsiyum sürecinin üyelere duyurulmasını sağlar, veri tabanı fiyat bilgilerini paylaşır, güncellenmiş üye listesinin takibini yapar,
- Lisans Anlaşmaları Grubu ile veri tabanının yeni lisans anlaşmasını takip ederek yayıncı Lisans Anlaşmaları Grubu ve ANKOS Yönetim Kurulu arasındaki iletişimi sürdürür,
- Üyelerin ödeme evraklarını ve ödemelerin yayıncı ve Türkiye yetkilisi olan firmalar ile takip ederek bilgilendirmeler yapar,
- Eğer veri tabanı konsorsiyumda yeni bir ürün ise ANKOS Yönetim Kurulu ile değerlendirilmesi sürecini takip eder,
- Üyelerin ilettiği sorunlarla ilgili olarak 24 saat içinde yanıt verir,
- Kurumda izinli, raporlu veya görevli olduğu durumlarda ANKOS Yönetim Kurulu'na ve üyelere e-posta ile bildirir,

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

- Veri Tabanı Sorumlusu olarak yaşadığı mevcut soru ve sorunların ANKOS VTS listesi aracılığı paylaşır,
- İçeriği uygun olmayan duyuruların atılmaması konusunda hassasiyet gösterir,
- Veri tabanı iptallerinde eğer arşiv hakkı devam ediyorsa üyelere duyurulması sürecini yürütür,
- Satın alma/sağlama süreçlerinde yaşanan teknik soru ve sorunlarının çözümüne yardım eder,
- Sağlıklı bir iletişim sürecinin yaşanması, üyelerle uygun bir iletişim kurulması, özellikle yazılı iletişimin tercih edilmesi, yazılı iletişimde standart ifadelerin kullanılması, iletişim dilinin Türkçe olması ve resmi iletişim üslubuna dikkat eder,
- Yayıncının İngilizce metnine Türkçe açıklama anlaşılır, açıklayıcı ve net bilgilere yer verilmesi, üyelerle ilgili özel yazışmaların gerekmediği sürece paylaşılmaması, ürünle ilgili bilgilendirmeler yapılması yine veri tabanı sorumlularının yönetmesi gereken önemli iletişim süreçlerinden biridir.

Veri Tabanı Sorumluluğu, belli dönemlerde olmak üzere özellikle yılsonuna doğru yeni lisans anlaşması döneminde çok yoğun mesai gerektiren ve gönüllü çalışanın kişisel zamanından da çok fazla emek ve zaman harcanılan bir görev ve sorumluluk süreci bulunmaktadır. Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinden mezun, bilgi ve iletişim teknolojilerini iyi kullanabilen, ANKOS için hizmet geliştirebilen, özellikle İngilizce dilini konuşabilen ve yazabilen, dünyadaki konsorsiyumlar ile ilgili yayıncılık, elektronik kaynaklar, işbirliği, kaynak paylaşımı ve lisans anlaşmaları ile ilgili gelişmeleri takip ederek ülke çıkarlarına uygun konsorsiyal anlaşmaları araştırarak konsorsiyum yönetime sunan yetkinliklere ve niteliklere sahip olması, konsorsiyumun çalışmalarını başarıya götüren önemli bir unsurdur.

ANKOS Çalışma Grupları

ANKOS, geliştirdiği ve uygulamakta olduğu sistemler üzerinden Türk Kütüphaneciliğine önemli mesleki katkılar sağlamakta ve nitelikli meslek elemanlarının yetişmesine öncülük etmektedir. Örneğin ANKOS'un her yıl gerçekleştirmiş olduğu Personel Değişim Programı ile mesleğe yeni başlamış kütüphanecilerin tecrübe kazanmasını sağlamakta, ANKOS Akademi Programları ile de alanında uzman tecrübeli ve gönüllü eğitimcileri ile eğitim programları düzenleyerek mesleki yönden ihtiyaç duyulan konularda yönetici ve kütüphanecilerin yetişmesine ve eğitim almasında önemli roller üstlenmektedir. AN-

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

KOS yapısı içerisinde sekiz çalışma grubu faaliyet yürütmektedir. Bu grupları aşağıdaki sıralanabilir:

Lisans Anlaşmaları Grubu (LAG)

ANKOS üyesi kurumların abone olmayı ya da satın almayı planladıkları elektronik bilgi kaynaklarının lisans anlaşmalarını Türk Ulusal Site Lisansı (Turkish National Site License-TRNSL)[2] ile uyumlu hale getirmek ve dünyada lisans anlaşmaları ile ilgili gelişmeleri izleyerek ANKOS üyeleri yararına lisans süreçlerini yönetmek amacıyla kurulmuştur ve çalışmalarını bu yönde yürütmektedir.

Halkla İlişkiler Grubu

ANKOS'un yurt içinde ve yurt dışında tanınmasını sağlamak, güçlü ve olumlu bir kurum imajı oluşturmak ve görünürlüğünü arttırmak amacıyla çalışmalar yürüten Halka İlişkiler Grubu, ayrıca ANKOS üyeleri arasında iletişimi güçlendirmek, ANKOS toplantı, konferans, çalıştay ve seminer gibi organizasyonlarını yapmak, sosyal medya ve diğer iletişim kanallarını takip etmek ve yönetmek, mesleki sorun ve çözüm önerileri ile sivil toplum kuruluşları, bağışçılar, gönüllülerle ve diğer kurumsal destekçilerle olan ilişkilerin yönetimi çalışma grubunun amaçları arasındadır.

Kullanıcı İstatistikleri Grubu

Kullanıcı İstatistikleri Grubu, ANKOS üyesi kurumlarla ilgili sayısal verilerin, abone olunan ve satın alınan veri tabanları ile ilgili kullanım bilgilerini toplamak, bu bilgilere dayanarak fayda/maliyet ve verimlilik analizlerini yapmak, ANKOS'un çalışmalarını yaparken ve hedeflerini belirlerken doğru verilerle hareket etmesini sağlamak amacı ile çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Üniversite ve akademik kurumlar ile ilgili çalışmalarda, FTE[3] (Lisans, yüksek lisans, doktora öğrencisi ve öğretim elemanı sayısı) metodolojisi, genel FTE artış yüzdesi, ANKOS ERM yönetimi, ERM'den istatistiki bilgiler, bütçe çalışmaları, ANKOS koordinasyonu ile abone olunan veri tabanı sayısı, içe-

2 Türk Ulusal Site Lisansı (Turkish National Site License-TRNSL), Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu'nun konsorsiyum üyesi olan Türk üniversite ve araştırma kütüphaneleri adına eğitim amaçlı elektronik malzeme ve kaynak toplu alımı görüşmelerini hangi koşullarla yapılacağını belirten bir metindir. TRNSL metni, birçok konsorsiyum lisans modelinin incelenmesi ile birlikte Türkiye'nin koşulları (kurumlara ayrı ayrı faturalandırma, kullanıcı eğitimi, hukuki hakları, lisans koşulları, arşiv hakları, Türkçe broşürlerin hazırlanması, satıcı desteği vb.) dikkate alınarak hazırlanmıştır.

3 FTE (Full Time Equivalent-Tam Zamanlı Kullanıcı). FTE (Full Time Equivalent) İngilizce bir ifadenin kısaltmasıdır. Bir üniversitedeki tam zamanlı öğretim elemanı, çalışan ve öğrenci sayısını gösterir.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

rik, ödenen miktar, toplam kullanım konularında çalışmalar yapmak, her yıl ANKOS koordinasyonu ile abone olunan veritabanları için ERM sisteminde kayıtları açmak, konsorsiyumu devam eden veri tabanlarının mevcut olan bilgileri güncellemek, ERM sistemini kullanacak kurumlarının yöneticilerini ve elektronik kaynak sorumlularını yetkilendirmek, kullanım ve kullanıcı bilgilerini göndermek, yapılan bu çalışmaların değerlendirilerek ANKOS Yönetim Kuruluna ve gerektiğinde toplantılarda üyelere sunmak grubun çalışmaları arasındadır.

Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Grubu

Ülkemizdeki araştırmacıların, bilimsel yayınların tam metinlerine finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık internet aracılığıyla ücretsiz olarak erişebilmesi için ANKOS tarafından Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) grubu oluşturularak bu grubun etkinlikleri kapsamında, Türkiye'de açık erişim alanında gerçekleştirilen tüm faaliyetlere öncülük yapılmasına ve önemli katkılar sunması grubun çalışmalarının amaçları arasındadır.

Akademi Çalışma Grubu

Bu grubun amacı bilgi hizmetleri alanında çalışanların uygulamaya dayalı becerilerini arttırmak, mesleki uzmanlaşmayı ön plana çıkartmak ve mesleki yetkinliklerin hayata geçirilmesini sağlamaktır. Bu grubun gerçekleştireceği sürekli eğitim programları sayesinde kütüphanelerde bilgi hizmetleri alanında çalışan meslek profesyonellerinin ulusal ve uluslararası rekabet ortamında bir adım öne çıkabilmelerine fırsat yaratılmasını hedeflenmektedir.

ANKOS İşbirliği Grubu

Türkiye'de kaynak paylaşımı konusunda çalışmalar yaparak bilgi profesyonelleri arasında farkındalık yaratmak, ulusal düzeyde bir kaynak paylaşım yönerge ve politikaları hazırlamak, ANKOS Personel Değişim Programı içeriğini hazırlayarak kurumlar ile işbirliği içinde bulunmak, üniversitelerin kütüphane ve bilgi merkezleri arasında kaynak paylaşımı süreçlerini çevrimiçi olarak takip etmek amacıyla KİTS (Kütüphaneler Arası İşbirliği Takip Sistemi) uygulamasının yönetimi ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir.[4] KİTS üzerinden üye kurumlar, basılı ve elektronik kaynaklarını erişime açа-

4 ANKOS tarafından geliştirilen ve üyelerinin hizmetine sunulan Kütüphaneler Arası İşbirliği Takip Sistemi (KİTS), alanında uzman ve tecrübeli gönüllü çalışanlarının sorumluluğunda, bilimsel yayınlara erişim açısından imkân ve kaynakların sınırlı, isteklerin çok olduğu ülkemizde Üniversitelerimizin ve akademik kurumlarımızın bilimsel yayın performansının artırılmasında ve kaynakların doğru kullanılmasında önemli bir işlev görmektedir.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

rak belirlenen politika ve kuralları dâhilinde ücretsiz olarak paylaşılmakta, kullanıcı ve araştırmacılarının hizmetine sunulmaktadır.

ANKOS E-Kitap Çalışma Grubu

Yaşanan pandemi süreci ile beraber ANKOS üye kurumlarının artan elektronik bilgi kaynağı ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla e-kitap konusunda Türkiye'de ve dünyadaki gelişmeleri izlemek, ilgili yayınevlerinin koleksiyon ve erişim modellerini inceleyerek üyeler için uygun abonelik veya satın alma modelleri geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

ANKOS Veritabanı Değerlendirme Çalışma Grubu

ANKOS kapsamında olmayan yurt içinden ve yurt dışından gelen yeni ürün tekliflerinin değerlendirmesini yapmak, bu amaçla ilgili tarafların ihtiyaç duyacağı yönlendirmeler, ön araştırmalar ve değerlendirme süreçlerini yürütmektedir.

Veri Tabanı Değerlendirme Süreçleri

Türkiye'de özellikle üniversite kütüphanelerinin bütçelerinin büyük bir yüzdesini elektronik yayın alım sağlamaya ayrılmaktadır. Dolayısı kütüphanelere elektronik ürün içeriği olarak çok fazla kaynak sunulmaktadır. Bir konsorsiyumun başarı unsurlarından biri de konsorsiyuma yeni sunulan ya da değerlendirilmesi istenen elektronik kaynak tekliflerinin değerlendirme sürecini yönetmek, sürecin sistematik hale getirilmesini ve bir veri havuzu oluşturulmasını sağlamak, elektronik kaynak seçme kriterlerini belirlemek, yayıncılara/sağlayıcılara mevcut yapı ile ilgili bilgilendirmelerde bulunmak, yayıncılık dünyasındaki gelişmeleri takip etmektir.

ANKOS Konsorsiyum yapısından veri tabanı değerlendirme süreçlerinin yönetiminde ilk aşamayı Yayıncı Başvuru Sistemi'ne girilen yayıncı teklifleri, ANKOS üyesi kurumların önerileri, Veri Tabanı Değerlendirme Grubu Üyelerinin önerileri, Veri Tabanı Sorumlularının önerileri, Yönetim Kurulu Üyelerinin önerileri dikkate alınarak konsorsiyumda değerlendirilecek veri tabanları belirlenmesi oluşturur. Yeni veri tabanları için veri tabanlarının ön değerlendirmesi Veri Tabanı Değerlendirme Grubu tarafından yapılarak yayıncıdan üyelerin ürünü tanıyıp, tanıtabilmeleri ve sonrasında değerlendirebilmeleri için yayıncıdan deneme erişimi istenir. Veri tabanlarının deneme erişimine açılmasında Yayıncı Başvuru Sistemi'nde belirtilen yayıncı ve/veya firma yetkilisi ile iletişime geçilerek deneme erişimi talebi iletilir ve deneme

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

erişim sürecinin işleyişine ilişkin bir bilgilendirme duyurusu yapılır. Deneme erişimine açılan ürün kontrol edilip, deneme duyurusu için metni hazırlanır. Deneme duyurusu metni ANKOS web ve haberleşme listesi aracılığı ile tüm üyelerle paylaşılır. Deneme süresi minimum 30 gün olmak üzere firmanın sunacağı süreye göre değişilebilir. Deneme süresi bitiminde firmadan kullanım istatistikleri istenir ve bu kullanım istatistikleri üyelerin değerlendirme ve abonelik kararı verebilmeleri için üyelerle paylaşılır.

Konsorsiyumun ürün portföyüne veri tabanının alınabilmesi için ayrıntılı değerlendirme sürecinde denemeye açılan veri tabanının kullanım istatistikleri ve sonrasında üye kurumların talepleri göz önünde bulundurularak veri tabanı içeriğine ilişkin daha detaylı değerlendirme süreçleri başlar. Bu değerlendirmelerde veri tabanı ile ilgili ayrıntılı içerik listeleri, içeriğin diğer ürünlerle içerik ve çakışma analizleri, ürün ile ilgili niteliksel ve niceliksel tüm ürün analizleri yapılır. Ürünün konsorsiyumda fiyatlandırma modeline ilişkin ANKOS Yönetim Kurulu ile detaylı değerlendirmeler yapılarak, konsorsiyuma sunulan fiyatlandırma modelin Türkiye'de uygulanabilirliği, dünya genelindeki diğer konsorsiyumların ürünle ile ilgili fiyatlandırma modelleri ve gelişmeler karşılaştırmalı incelenerek varsa yayıncı firmaya alternatif model önerileri de sunulur. Tüm bu değerlendirmeler doğrultusunda konsorsiyum üye yapısına uygun fiyatlandırma pazarlık süreçleri başlar.

Yayıncı ve firma tarafından iletilen ilk ve son fiyat teklifleri karşılaştırılarak ürünün konsorsiyumda yer alabilmesi için karar verme sürecine geçilir. Firma ANKOS'un sunmuş olduğu fiyatlandırma modelini kabul ederse konsorsiyumun kuruluş duyurusu üyelere yapılır. Konsorsiyumun kurulan veri tabanı eğer yeni bir veri tabanı ise konsorsiyum içerişimde süreç yönetimini takip etmek üzere Veri Tabanı Sorumlusu atanır. Eğer ürün konsorsiyum içinde yeni bir ürün değilse veri tabanı sorumlusu tarafından kabul edilen ürünün lisans anlaşması ANKOS Lisans Anlaşmaları Grubu'na (LAG) gönderilir. Onaylanan lisans anlaşması daha sonrasında ANKOS Başkanı tarafından onaylanarak "ANKOS Üye Portalı"nda kurumsal işlemler altından "Lisans Anlaşmaları ve Yetki Belgeleri" kısmına konularak üyelerin erişimine sunulur (ANKOS Derneği, 2020a).

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

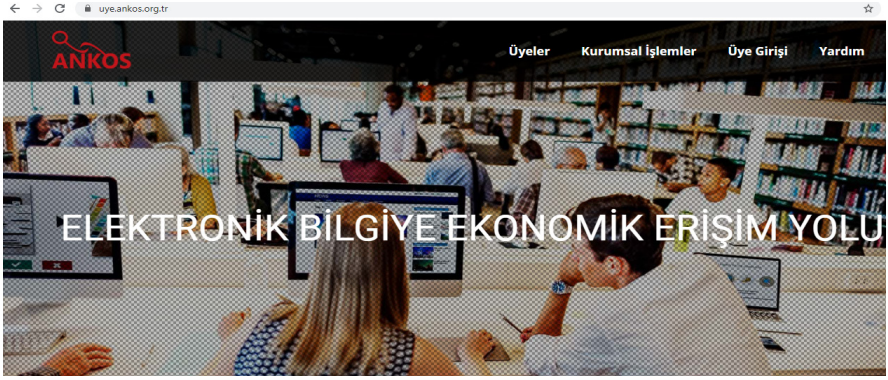

Şekil 4. ANKOS üye portalı

Eğer ürün ile ilgili olarak konsorsiyum kurulamaz kararı verilirse ilgili Veri Tabanı Değerlendirme Grubu üyesi ya da konsorsiyum iptal kararı varsa yetkili Veri Tabanı Sorumlusu Konsorsiyumun neden kurulamayacağı ile ilgili gerekçeleri ile firmaya yazılı olarak bildirir. Pazarlıklar sonrasında konsorsiyum kurulamayan ürünler için alınan son fiyat ve yayınevinin iletişim bilgileri kurumsal abonelik yapmak isteyecek üyelere ANKOS listesi üzerinden duyurulur ya da bilgi isteyen üyelere pazarlık sürecinin ve fiyat teklifinin son hali iletilir.

Lisans Anlaşması (Licence Agreement)

Konsorsiyuma sunulan yeni bir ürün lisansı ya da lisans yenileme dönemi süreci başladığında Veri Tabanı Sorumlusu, veri tabanının taslak ya da ön lisans anlaşmasını yayıncıdan temin ederek Lisans Anlaşması Grubu'na iletir. Lisans Anlaşması Grubu (LAG) bu süreçte ANKOS Yönetim Kurulu ile koordineli çalışmaktadır. LAG tarafından detaylı incelenip değerlendirilen lisans onayladıktan sonra lisans anlaşmasını imzalanmak ve kaşelenmek üzere ANKOS Başkanlığı'na gönderir. Her iki tarafın imzası bulunan lisans anlaşmasının elektronik bir kopyasını VTS tarafından ANKOS web sayfasına konulması için web sayfası yöneticisine iletilir. Gerek LAG, gerekse yetkili VTS, konsorsiyumda bulunan lisans anlaşmasını ana hatlarıyla bilir ve lisans dönemi içinde lisans maddelerine etki edebilecek olan içerik değişiklikleri olduğunda ANKOS Yönetim Kurulu'na rapor eder. İlgili ürün lisansının anlaşma tarihleri belirlendiğinde ya da değiştiğinde ANKOS web sayfasında gerekli güncellemelerin yapılmasını sağlar.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Tablo 1. ANKOS 2000-2020 Abonelik Sayıları

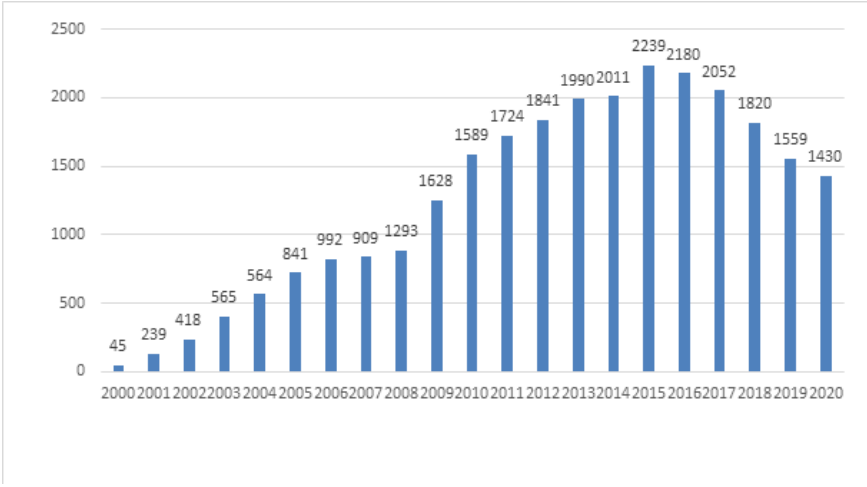

ANKOS tarafından 2001-2020 yılları arasında toplam 27.929 elektronik kaynağa abonelik gerçekleştirilmiş ve üyelere sunulmuştur. Tüm bu konsorsiyum ürünlerinin 2020 yılı için toplam üye abonelik toplam değeri $15 milyon civarındadır. ANKOS, üniversiteler, akademik kurumlar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından ihtiyaç duyulan elektronik ortamdaki bilgiye erişim konusunda, bilgiyi sunan yayıncılar ile bilgiye ihtiyaç duyan kurumlar arasında iletişim sürecini yürüterek konsorsiyum olarak aslında bir köprü görevi görmektedir. Yayıncı paydaşlarının ve bilgi merkezlerine hizmet üreten firmaların ürünlerini daha fazla kütüphaneye ve bilgi merkezine ulaştırmak için ANKOS Konsorsiyumu işbirliği ile tanıtmak ve pazarlamak isteyen yayıncılar ve firmalar Türkiye'de en az üç kuruma yapmış oldukları doğrudan kurumsal abonelik ya da satın alım işlemi gerçekleştirdiklerinde, araştırmacı ve akademisyenlerin hizmetine sunulma şartını gerçekleştirmiş olmaktadırlar. Özellikle elektronik veri tabanlarının, ANKOS Yayıncı Başvuru Sistemi üzerinden ürün tanıtım ve fiyat bilgisini girerek başvurularını yapmakta ve bu başvurular ANKOS'un alanında uzman gönüllü çalışanları tarafından değerlendirilmekte ve pazarlık süreçleri sonuçlandırılarak dünyada ve ülkemizde uygulanmakta olan modeller üzerinden fiyat bilgisi ANKOS üyesi kurumlara duyurulmaktadır. ANKOS Konsorsiyumu kapsamında ilgili elektronik veri tabanını satın ya da abone almak isteyen üyeler talepte bulunarak sağlama süreci tamamlamaktadır.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Tablo 2. ANKOS 2001-2020 Kurumsal Üye Sayısı

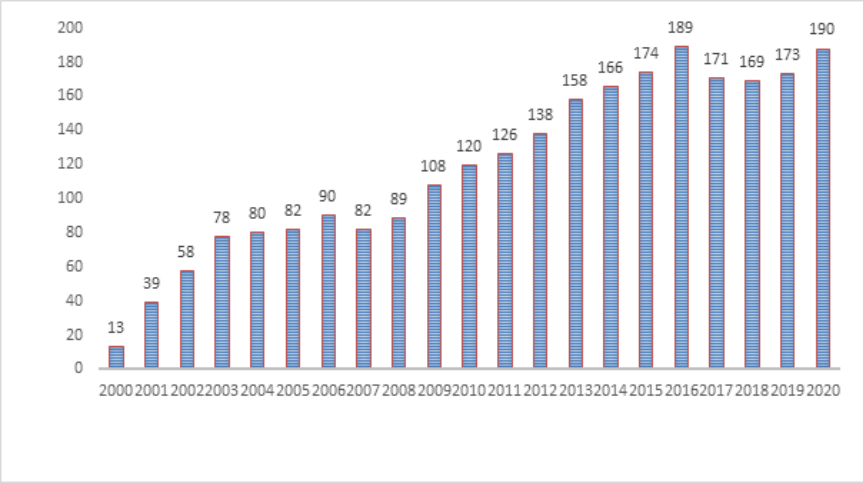

ANKOS'un kamu yararına sağladığı en önemli katkı, konsorsiyumu işbirliği ile kamu ihale mevzuatı kapsamında tek kaynaktan sağlanan her bir elektronik veri tabanı için ülkeden çıkan toplam tutarın net olarak bilinmesidir. Üniversitelerin ve diğer kamu kurumlarının doğrudan yayıncılarla ya da tek yetkili sağlayıcı özelliği bulunan firmalarla görüşerek ayrı ayrı satın aldıkları ya da abonelik yaptıkları aynı elektronik veri tabanı için kamu ve vakıf üniversiteleri dâhil ülkeden çıkan toplam tutar net olarak bilinmemektedir. Bu da tek kaynaktan yapılan alımların ruhuna aykırı bir durum oluşturmaktadır.

Tablo 3. ANKOS Veri Tabanları Kurumsal Abonelik Sayıları

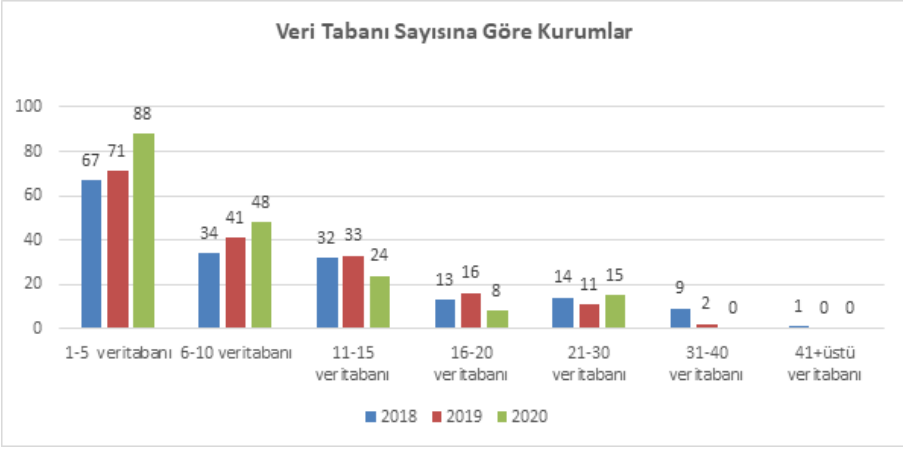

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Konsorsiyuma üye olan kurumların abonelik sayıları incelendiğinde 1-5 arasında veri tabanı aboneliği olan kurum sayısı son üç yılın için ortalamasının 75 üye iken, 6-10 arasında veri tabanı aboneliği bulunan kurum sayısının ortalamasının 41 üye olduğu görülmektedir. Veri tabanına abonelik sayısı arttıkça kurum sayısı azalmak ile birlikte 11-15 veri tabanı üyeliği bulunan kurum sayısı ortalamasının 29, 16-20 veri tabanı aboneliği olan kurum sayısı ortalaması 12, 21-30 veri tabanı olan kurum sayısı ortalaması ise 13'tür. Son üç yılda gerek döviz kurlarındaki hareketlilikler, gerek bütçe kesintileri gerekse 2019 Yılı Ocak itibari ile elektronik yayın alımlarında %18 KDV uygulaması ve yaşanan ekonomik krizler kütüphanelerin yayın alım güçlerini düşürdüğünden bütçe daralmasına sebep olmaktadır. 31ve üzeri veri tabanına abonelik sayılarının düşüşü bu sebeplere bağlanabilir.

Fiyatlandırma Modelleri

ANKOS, üniversiteler, araştırma kurumları ve diğer kamu kurumları tarafından satın alınan tekel konumuna düşmüş elektronik veri tabanları için alternatif ürünler bularak kamu yararına rekabet ortamı oluşturmaktadır. Bu durum, Türkiye lehine fiyat esnekliği ile kurumların elini güçlendirmekte, ülkeden çıkan toplam tutarın daha az ödenmesini sağlamaktadır.

Konsorsiyumda elektronik veri tabanlarının fiyatının belirlenmesinde birçok farklı parametre modelleme sürecinde kullanılmaktadır. Bu parametreler de üniversitede tam zamanlı olarak çalışan öğretim elamanı, araştırma görevlisi, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin sayısı ile üniversitenin yabancı dilde eğitim öğretimi durumu modellemedeki önemli kriterlerden biridir. Zira öğretimini yabancı dilde sürdürmekte olan yükseköğretim kurumlarında öğretim üyeleri, araştırma görevlileri ve öğrencileri yabancı dildeki kaynaklardan etkin bir şekilde yararlanma yetkinliğine sahiptirler. Başka bir ifadeyle yabancı dilde eğitim öğretim yapan üniversite kütüphanelerinin tüm kullanıcıları söz konusu veri tabanlarından daha etkin ve daha fazla yararlanmaktadırlar. Yeni kurulan ve gelişmekte olan ya da Türkçe eğitim öğretim yapmakta olan birçok üniversitemizde, öğrenci sayısı çok fazla olmasına rağmen veri tabanlarından sınırlı sayıda kullanıcı yararlanmaktadır. Bu durum, veri tabanı fiyatlarının belirlenmesinde önemli bir kriter olarak ortaya çıkmaktadır.

Konsorsiyum modellemelerinde aynı veri tabanını abone olarak satın alan üniversite kütüphanelerinden yabancı dilde eğitim öğretim yapan ve yabancı dildeki kaynakları kullanabilme yetkinlikleri olanlar, diğer üniversitelere göre daha fazla ödeme yapmaktadırlar. Üniversitelerimiz açısından çok daha

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

avantajlı bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle, veri tabanından daha az yararlanan üniversitelerin, konsorsiyum modellemesinden dolayı daha az ödeme yapmalarını sağlamaktadır. Konsorsiyumun sağlamış olduğu bu avantaj satın alma bağlamında, elektronik yayınları içeren veri tabanlarına yapılan abonelikler, basılı kitaplar ya da diğer demirbaşlar gibi değerlendirilmemelidir. Üniversitelerce aynı veri tabanına farklı fiyatların ödenmesi, veri tabanından yararlanan öğretim üyesi, araştırma görevlisi, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin sayısı ile yabancı dildeki kaynakları kullanma yetkinliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum doğal bir sonuç olduğu gibi yeni kurulan ve gelişmekte olan üniversitelerimiz ile eğitim öğretimi Türkçe yapan üniversitelerimiz açısından çok önemli avantaj sağlamaktadır. Bu sistemle, aynı veri tabanını az kullanan üniversiteler daha az ücret ödemektedir.

Elektronik veri tabanı değerlendirme sürecinde, kullanım istatistikleri ve birim başına düşen maliyet hesaplamaları bir göstergedir ama sonuç değildir, sonuç ise ilgili kurumun bibliyometrik analiz yöntemleri ile ölçülmüş uluslararası bilimsel yayın üretimi ve performans değerleridir. Örnek verecek olur isek, çoğu zaman kullanıma yansıyan istatistikler eğer Türkiye'de reel bazda üniversitelerin ve akademik kurumların bilimsel üretim performansına yansımış olsaydı Türkiye'nin dünya bilimsel yayın üretim kapasitesi ve oluşturduğu bilimsel etki değeri açısından mevcut durumunun 2-3 katı daha iyi bir yerde olması gerekirdi. Ülkemiz üniversite ve akademik kurumlarında elektronik veri tabanları kullanımı ağırlıklı olarak akademik personel, öğretim elemanları üzerinden gerçekleşmektedir. Üniversitelerimizdeki akademik personelin bilimsel üretim yetkinliğine ve öğrencileri bilimsel araştırma süreçlerinde aktif olarak yönlendirme beceri ve kabiliyetine göre, bilimsel yayın kullanımı, üniversitelerin lisans, yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlilik öğrencileri açısından oransal olarak değişmektedir. Yabancı dilde eğitim yapan üniversitelerin bilgi okuryazarlığı yetenekleri yüksek olan öğrenci grupları daha fazla elektronik kaynakları kullanırken bilgi okuryazarlığı yetenekleri düşük olan öğrenci topluluklarında ise daha az elektronik kaynaklar kullanmaktadır. Öğrencilerin elektronik kaynak kullanma oranı bazen Türkçe eğitim yapan üniversitelerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Elektronik veri tabanlarının fiyat modellemesinde tabi ki FTE tek başına kullanılan ya da uygulanan bir model değildir. Ulusal ve uluslararası konsorsiyum pazarlık süreçlerinde bir çok farklı model aynı anda kullanılabilmektedir. ANKOS tarafından birden fazla model fiyatlandırma modeli kullanılmaktadır. Yeni üniversitelerin kurulması ve bazı üniversitelerin bölünmesi nedeniyle konsorsiyum içerisinde 2020-2024 yıllarını kapsayacak yeni bir FTE hesaplama ihtiyacı doğmuştur. Üniversitelerin FTE sayısı güncellemeleri her 5 yılda bir

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

konsorsiyum tarafından gerçekleşmektedir. ANKOS Kullanıcı İstatistikleri Grubu 2020-2024 FTE hesaplamalarında Yüksek Öğretim Bilgi Sistemi'nin temel ve resmi veri kaynağı alarak yeni FTE bantlarını tanımlamıştır. Gerek üniversitelerin değişen yapıları ve kullanıcı sayıları, gerekse kurumlardan gelen talep üzerine 2020-2024 için yeni bir FTE modeli hazırlamıştır. ANKOS'ta üniversitelerin FTE sayıları YÖK'ün öğretim elemanlarının akademik görevlerine göre sayıları, öğrenim düzeyleri ve yükseköğretim kurumlarının birimlerine göre öğrenci sayıları, ÖSYM Tercih Kılavuzu'nda zorunlu yabancı dil eğitimi kontenjanlarının istatistiki verilerini kullanarak Genel, Tıp, Hukuk, Mühendislik ve Kimya için ayrı FTE hesaplaması yapılmaktadır.

Tablo 4. ANKOS FTE Bant Aralıkları

Bant Aralığı	**7'li Genel FTE**	**Tıp Fakülteleri FTE'si**	**Mühendislik Fakülteleri FTE'si**	**Hukuk Fakülteleri FTE'si**	**Kimya Bölümleri FTE'si**
I.BANT	1-3.000	0-1.000	0-1.500	0-750	0-250
II. BANT	3.001-6.000	1001-2500	1.501-3.000	751-1.500	251-500
III. BANT	6.001-10.000	2501-4.000	3.001-6.000	1.501-3.000	500+
IV. BANT	10.001-20.000	4.001-7.000	6.001-10.000	3001+	
V. BANT	20.001-30.000	7.000+	10.000+		
VI. BANT	30.001-40.000				
VII. BANT	40.000+				

FTE Metodolojisinde genel FTE kapsamını tüm öğretim üyeleri, lisans ve lisansüstü öğrencileri (I. ve II. Öğretim, Uzaktan Eğitim) oluşturur. Devlet Konservatuarlarının öğrencileri lisans öğrencisi olarak kabul edilir. Ön Lisans ve Açık Öğretim Öğrencileri FTE kapsamına hesaplamada dahil edilmez. Lisansta hazırlık eğitimi alan öğrenciler yine FTE hesaplamalarında öğrenci sayısından düşürülür. FTE hesaplamalarında genel toplam üzerinden %5 standart sapma düşülmektedir. Hukuk FTE kapsamını Hukuk Fakültesi ve ilgili öğretim üyeleri, lisans ve lisansüstü öğrencileri oluşturmaktadır. Mühendislik FTE kapsamını Mühendislik Fakülteleri'nin öğretim üyeleri, bölümlerdeki lisans ve lisansüstü öğrenciler oluşturmaktadır. Tıp Fakülteleri FTE kapsamını ise Tıp Fakültesi ve ilgili öğretim üyeleri, Diş Hekimliği Fakültesi, Hemşirelik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri ve sağlıkla ile ilgili bölümlerdeki öğrenciler oluşturmaktadır. Konsorsiyum için özellikle kapanan üniversiteler, bölünen üniversiteler, yeni açılan üniversiteler, öğrenci çift ana dal programları gibi pek çok sorun konsorsiyumun FTE sayısının metodolojideki değişimin unsurlardan sayılabilir.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Tablo 5. Konsorsiyum FTE Değişimi

	2015-2017 FTE ANKOS	**2020-2024 FTE ANKOS**	**ARTIŞ**
Genel FTE	1.998.575	2.731.172	**%36,5**

Dünyada ve ülkemizde elektronik veritabanı satın alımlarında ve yayıcılarla yapılan konsorsiyum anlaşmalarında (ANKOS ve TÜBİTAK ULAKBİM gibi) fiili olarak yabancı dil bilen kullanıcı sayısı üzerinden bir fiyatlandırma yapılmamaktadır. Ancak ülke konsorsiyumlarının profesyonel anlamda pazarlık süreçleri yönetim stratejilerine ve kabiliyetlerine bağlı olarak, kendi ülke gerçeklerini baz alarak ülkeleri yararına fiyat dengelemesi yapabilmektedirler. Dünya konsorsiyumları içerisinde Avrupa'nın büyük konsorsiyumlarından sayılan ANKOS Konsorsiyumu, Türkiye'nin bilimsel ve akademik yayın performansını, akademik kurumların bilimsel üretimlerinin sanayi veya endüstri girdisi olarak gelirlerine dönüşmesi yönünden oluşan tabloyu yayıncıların önüne koymakta ve pazarlık süreçlerinde ülkemiz lehine fiyat dengelemesi yapabilmektedir. Bilimsel alanda faaliyet gösteren elektronik veri tabanı yayıncıları açısından değerlendirme yapıldığında, arz talep dengesi içerisinde değerli olan bilgi hızla ticari alana kaymakta ve bu ticari alandaki bilgi de dünya üzerinde belirli ilkeler dâhilinde pazarlanmakta ve üreticilerine de çok büyük telif ücretleri ödenmektedir. Hatta Avrupa'nın kamu ve özel sektör kurumlarındaki kütüphaneleri, koleksiyonlarındaki kullanıcı ve araştırmacıların hizmetine sunmuş oldukları, parasını ödeyerek satın aldıkları yayınların kütüphane içi ve dışı kullanımından dolayı yayıncı meslek örgütlerine büyük telif ücretleri ödemektedir. Konsorsiyumlar Türkiye'de araştırma kültürü ve bilimsel düşün hayatına yapmış olduğu çalışmalarla yurt dışından sağlanan ya da satın alınan elektronik yayın içeriklerine daha az ödenmesi konusunda yoğun işbirliği çalışmaları gerçekleştirerek Türkiye'den yurt dışına daha az para ödemesini sağlamaktadır.

ANKOS Kurumsal Yazılımları: Elektronik Kaynak Yönetim Sistemi

Bilgiye ve belgeye ulaşılan önemli bilgi merkezleri olarak kütüphaneler günümüzde teknolojiyi ilk kullanan ve alanındaki yeni gelişmeleri takip ederek bu gelişmelere en çabuk uyum sağlayan kurumlardandır. Teknoloji ile birlik-

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

te değişen kütüphane koleksiyonlarının önemli bir kısmını kütüphanelerde elektronik kaynaklar oluşmaktadır. Her geçen gün artan elektronik kaynakların sayısı, içeriği ve kullanımı açısından yönetilmesi gereken birçok süreçte bulunmaktadır. Elektronik kaynakların, sağlanma koşulları, maliyet, abonelik, kullanım istatistikleri ve telif gibi bazı süreçlerin takibini de beraberinde getirmektedir. Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu'nun Elektronik Kaynak Yönetim Sistemi(ERM-Electronic Resources Management System) ile yukarıda sıralanan kaynakların sağlanması, kullanımı, finansal ve abonelik yönetimi açısından ülkemizdeki kamu ve vakıf üniversite kütüphanelerine kendi ERM Sistemi ile destek vermektedir. ANKOS ERM Sistemi, ANKOS üyeleri için bütçe oluşturma, veri yabanı aboneliği yenileme, kıyaslama çalışmaları yapma, veri tabanlarından alınan istatistiklerle kütüphane tanıtımı ve kullanıcı eğitimi üzerinde yoğunlaşma ve planlama yapma konusunda yardımcı olan ve veri sunan bir elektronik kaynak yönetim sistemidir. ANKOS üyeleri kurumsal istatistiki raporlara ERM yazılımı üzerinden erişebilmektedirler.

ANKOS Elektronik Kaynak Yönetim Sistemi, kurumlarının istatistiki veriler sisteme tanımlanarak, uluslararası standartlara (COUNTER, SUSHI) uygun değerlendirme imkânı sunmaktadır. Abone oluna veri tabanları ile ilgili istatistiki bilgiler toplanır, düzenlenir, güncellenir ve üyeler ile paylaşılmaktadır. Ayrıca üye kurumlar hakkında detaylı istatistiki veriler elde edilir, ANKOS ve çalışanlarının iş performansı ölçülür, konsorsiyumun büyüme oranları ve konsorsiyum kapsamındaki veriler elektronik ortamda arşivsel veri olarak tutulmasına imkan vermektedir (Çukadar, Tuğlu, Gürdal, 2013, s.594). ANKOS elektronik kaynakların yönetiminde her veri tabanı içeriği her üye için kullanım ve birim maliyet hesaplamalarını yapmaktadır. 2006 yılından itibaren konsorsiyum anlaşmalarının oluşturduğu bilgiler ve veri tabanları ile ilgili bütün bilgileri elektronik web ortamına taşınmış ve üyelerin kullanımına ve analizine açılmıştır. ANKOS üyeleri kullanımlarına değerlendirerek konsorsiyal anlaşma süresinin sonunda ANKOS aboneliklerini yenileme ya da yenilememeye kararı verebilmekte, elektronik veri tabanlarının maliyet analizi yapılmaktadır. ERM Sistemi firma temsilcileri, üye yetkilileri, ANKOS yetkilileri için ayrı sisteme tanımlanarak veri girişi sağlanmaktadır. Sistemde geçmiş ve güncel başvurular, başvuru takibi ve değerlendirmeler sistem üzerinden erişilerek yapılmaktadır. 2021 yılında tamamlanması planlanan Yeni ERM Sistemi üzerinden yetki belgesi, lisans anlaşması gibi resmi evraklar da ilgili teklif ve abonelik ile eşlenerek aynı arayüz üzerinden veriler kurumlara açılmış ve paylaşılmış olacaktır. Yeni ERM Sistemi'nde üç farklı ortamı tek bir ortamda merkezileştirerek yönetilecektir. Tüm üye kurumların tek bir girişi olacak ve ihtiyaç duyulan tüm iletişim ve belge yönetimi bu ortamdan üzerinden sağlanmış olacaktır.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Şekil 5. ANKOS ERM sistemi üye girişi

Yayıncı Başvuru Sistemi (Paf-Publisher Application System)

Yayıncılar ve/veya firmalar için Yayıncı Başvuru Sistemi (PAF-Publisher Application System)'nde yayıncıdan ürün başvurusu altında dört ana konu başlığında ürün içerik bilgileri istenir. Bu ana başlıklar Firma Bilgileri, Ürün Bilgileri, Fiyatlama Bilgileri, Kullanım Bilgileri başlıkları ile varsa yayıncının başvuruda eklemek istediği notlar ve ekli dosyalar alanında yayıncı tarafından bilgiler PAF sistemine girilmektedir.

Yayıncılardan PAF sistemine firma bilgileri, firma türü(ticari yayın evi, dernek yayın evi, derleyici olmak üzere), yayıncı web sayfası, firma yetkilisi kişi, firma iletişim bilgileri varsa Türkiye yetkilisi firma ya da sorumlusunun iletişim bilgileri sisteme girilmesi istenir. Bununla birlikte ürün ya da elektronik kaynak ile ilgili olarak ürün adı, ürünü tanıtıcı detaylı bilgi, ürün içeriği (E-Dergi, E-Kitap, Bibliyografik veri tabanı, Abstrakt veri tabanı, İstatistik, Mevzuat, diğer… olmak üzere) ürün içeriği hakkında kısa bilgi ile dünyada bu ürünü kullanan referans kurumlar ile Türkiye'de abone olan ya da satın alan kurumlar, ürünün güncellenme sıklığı, erişim özelliğinin "IP" bazlı mı yoksa "Kullanıcı Adı-Şifre" girişli olup olmadığı, uzaktan erişim özelliğinin varlığı, kullanıcı limiti özelliği, tarayıcı uyumluluğu, ara yüz özelleştirme im-

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

kanı, platformun ücretinin olup olmadığı, federe arama uyumluluğu, indeksleme özelliğinin varlığı, CrossRef özelliği, Yansıtıcı(Mirror) Siteleri, MARC kayıtlarını sağlanma özelliği, dil desteği ve sosyal ağlar özelliği, kısıtlamalar, ambargo kuralları, referans yönetim sistemi özelliği, yayın sayıları, tam metin dergi, bibliyografik yayın, abstrakt, rapor, konferans, standart, tez, e-kitap, mevzuat, arşiv politikası, konsorsiyum için deneme süresi(30 Gün, 45 Gün, 60 Gün ya da daha uzun bir süre olmak üzere) ürün özelliklerinin sisteme yayıncı tarafından ürün ile ilgili ürün başvurusu sırasında istenen temel bilgilerdir.

Şekil 6. ANKOS yayıncı başvuru sistemi

Yayıncıların, yayınevlerinin ve firmaların konsorsiyuma sundukları fiyatlandırma modeli, ürün liste fiyatları, ANKOS teklifi, döviz kuru, mevcut aboneliklerin iptalinin olasılığı, kullanım istatistikleri özellikleri, istatistik alma açısından COUNTER uyumlu olup olmadığı, bu istatistiksilerin sağlanma ve erişilme sıklığı ve toplu istatistik alma özelliği istenmektedir. Ayrıca doküman belge olarak; Tek Yetkili Sağlayıcı Belgesi (Apostille), Türkçe-İngilizce Kullanım Kılavuzu, Türkçe-İngilizce eğitim özelliği, broşür, bilgi-belge formatının basılı ve elektronik olma özelliği, dokümanın yayıncı ya da Türkiye Temsilcisi Firma tarafından sağlanma durumu, lisans anlaşması yine yayıncıdan istenen bilgilerdir. Ayrıca sistem üzerinde varsa not ekleme ve ürünle ilgili ekstra doküman ekleme özelliği de bulunmaktadır (ANKOS Derneği, 2020c). Yayınevi temsilcilerinden değerlendirme sürecinin daha sağlıklı işlemesi ve işlemlerin zamanında tamamlanabilmesi adına yılsonuna doğru başvuru sistemi kapatılarak yeni veri tabanı değerlendirmesi yapılmayacağı yayıncı firmalara bildirilmektedir.

ANKOS Yayıncı Portalı, üzerinden sisteme girilen ürüne ait teklif ile başlayan süreç ANKOS Yönetim Kurulu değerlendirmesi ile başlar. Eğer konsorsi-

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

yuma yeni sunulan bir ürün ise Veri Tabanı Değerlendirme Grubu tarafından incelemeye alınır. Konsorsiyum sürecinde olan bir ürün ise ilgili Veri Tabanı Sorumlusuna değerlendirme için Yönetim Kurulu tarafından yönlendirilmektedir. Yayıncılarla yapılan pazarlıklarda daha iyi konsorsiyal anlaşmalar için yoğun çaba gösterilmekte ve zaman harcanmaktadır. Özellikle basılı dergilerin devam ettirilmesi zorunluluğu olan anlaşmalar, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından elektronik yayın alımlarına 2019 yılında getirilen %18 KDV, elektronik kaynakların satın alım ve ödeme süreçleri ve yaşanan döviz hareketliliği etkenleri, sabit kur uygulamasını yayıncılara sunmak, ödemelerin TL fatura olarak yapılması konusunda yayıncılarla işbirliği yapmak pazarlık süreçlerinde ve değerlendirmelerde yürütülen diğer önemli unsurlardır.

ANKOS'un Mesleki Çalışmaları

ANKOS'un 21 yıllık başarıları ışığında ANKOS, geliştirmiş ve uygulamakta olduğu sistemler üzerinden mesleki anlamda kütüphanelere çok önemli katkılar sağlamaktadır. Türkiye'de kütüphanecilik mesleğinin ilerlemesine yönelik faaliyetleri bulunan kurum, dernek vb. yapılar, düzenledikleri etkinlikler ve sundukları çevrimiçi mesleki kaynaklar ile çalışanların bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında önemli katkılar sunmaktadırlar. Buna örnek olarak Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) tarafından düzenlenen mesleki bilgi içerikli çevrimiçi etkinlikler verilebilir (Işık ve Oğuz, 2020, s.75). Bu çalışmalarda nitelikli meslek personellerinin yetişmesi ön planda olurken, düzenlemiş olduğu yıllık toplantılar ile tüm paydaşlarını bir araya getirerek, etkileşim ve iletişim ortamı sunmakta, uluslararası bir markaya dönüşen ANKOSLink Toplantıları, ANKOS Personel Değişim Programları, ANKOS Akademi çalışmaları ve diğer çalışma gruplarının yapmış olduğu mesleki ve bilimsel çalışmalarla mesleğe yeni başlamış kütüphanecilerin tecrübe kazanmasını sağlamakta, alanında uzman, tecrübeli ve gönüllü eğitimciler ile eğitim programları düzenleyerek mesleki yönden ihtiyaç duyulan konularda yönetici ve kütüphanecilerin yetişmesinde önemli roller üstlenmektedir.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Şekil 7. ANKOS 2020 personel değişim programı

ANKOS profesyonel kütüphanecileri ile ülkemiz bilim dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda yeni ürünleri takip etmekte ve değerlendirmektedir. ANKOS, bilgi dünyasındaki gelişmelerin takibinde; kalkınmış ülkelerde kütüphane bütçelerinin üniversite bütçelerine oranının %3-4 civarındayken, bu oranın ülkemizde ortalama %1 civarında olduğu gerçeğinden yola çıkarak ülkemizdeki üniversite kütüphane bütçeleri arasındaki büyük farklılıklar olmasının, kütüphane bütçelerinin yetersizliğinin yanı sıra yıl içinde özellikle kamu kurumlarında bütçelerin çok geç açılmasının, ihale yasası ve uygulamalarındaki olumsuzlukların, yeterli ve nitelikli personel sayısındaki eksikliğin kütüphanelerin verimliliğini dolayısıyla araştırmacı ve öğrencilerin bilimse bilgiye ve kaynağa erişimini olumsuz olarak etkilediği bilinç ve sorumluluğuyla hareket etmektedir. Kütüphaneler ve bilgi merkezleri olarak sahip olunan kaynak ve hizmetlerin yeterince tanıtılıp anlatılmasının öneminden yola çıkarak ANKOS, kütüphane bütçelerinden harcanan paranın karşılığını almak için yeni yollar bulma ve işbirliği sürecine yardımcı olması amacıyla yayınlar, etkinlikler, çalıştaylar, toplantılar düzenlemektedir. 2001 yılından bu yana her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen ANKOS yıllık toplantıları, kütüphaneciler ve firma temsilcileri bir araya gelmekte ve kütüphaneciler bilgi dünyasındaki son gelişmeleri takip ederek, yeni ürünler konusunda bilgi sahibi olabilmektedirler. Ulusal ve uluslararası proje önerileri, derneğe kaynak sağlayacak çalışmaların planlanması, mesleki faaliyetlere destek vermek, yayıncılarla yapılan pazarlıklarda daha iyi konsorsiyal anlaşmalar, kütüphanelerin yayın alım bütçelerinin arttırılmasına yönelik olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı ile T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı nezdinde görüşmeler yapmak, rapor sunmak, elektronik yayınlara getirilen %18 KDV ile kaldırılması konu-

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

sunda çalışmalar yapmak, üye sayısı artan veri tabanlarının ulusal konsorsiyuma alınması için TÜBİTAK ULAKBİM ile ulusal düzeyde işbirliği yapmak konusunda önemli roller üstlenen bir işbirliği platformu olmuştur.

Şekil 8. Büyüyen, markalaşan ANKOSLINK Uluslararası Konferansı

ANKOS ülkemizdeki kütüphaneler ve kütüphaneciler arasında işbirliğinin gelişmesine; genç nesil kütüphanecilerin çağdaş kütüphanecilik alanlarında bilgilerini artırmalarına; e-bilgi kullanımı, sunumu ve değerlendirme konularında deneyim sahibi olmalarını sağlamaktadır. ANKOS, profesyonel kütüphanecileri ile ülkemiz bilim dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda e-bilgi pazarını takip etmekte, değerlendirmekte ve üyelerinin bilgisine sunmaktadır.

Şekil 9. ANKOS'un 2020 yılında düzenlemiş olduğu Uluslararası SELL Toplantısı

Özellikle COVID-19 pandemisi sürecinde, ulusal ve uluslararası birçok kütüphane kapılarını kullanıcılarına kapatmasına rağmen özellikle kaynak paylaşımı çok yoğun bilgi hizmeti sağlama süreci kütüphaneler ve bilgi-bel-

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

ge yöneticileri için devam etmiştir. COVID-19 salgın döneminde dünyada ve ülkemizde meslektaşlarımızın gönüllü çalışmalarıyla ILL işlemlerinin aksamaması için yeni uygulamalar geliştirilmiştir. ANKOS İşbirliği Grubu öneri ve destekleriyle geliştirdiği "ANKOS İmece Belge Sağlama" çalışması ile meslektaşlarımız tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu uygulama ile ILL kütüphanecileri gönüllü olarak sisteme düşen isteklerin sağlanması için işbirliği yapmaya başlamışlardır.

Şekil 10. ANKOS'un 2018 ve 2020 yılları Kaynak Paylaşım Çalıştayları

Yine 2019-2020 yılları arasında pandemi dönemini de kapsayan özellikle ANKOS Akademi Grubu mesleğe yönelik olarak 179 davetli konuşmacı ile 76 adet mesleki çevrimiçi toplantı yapmış ve bu toplantılar yerli ve yabancı katılımcılarda dâhil olmak üzere toplamda 6250 kişi katılmıştır.

Sonuç

ANKOS Derneği Türkiye'de gerçekleştirmiş olduğu konsorsiyum çalışmaları ile kütüphaneciler, araştırmacılar, öğrenciler, bilgi yöneticileri, eğitimciler, arşivciler, yükseköğretim ve bilgi bilimi alanında faaliyet gösteren paydaşların katılımı ile ulusal ve uluslararası toplantılar organize etmekte, eğitimler düzenlemekte, ulusal politikalar üretmekte ve üniversite kütüphaneleri özelinde bilgi merkezleri ve araştırma kurumları için bilgi hizmetlerini koordine ederek işbirliği çalışmalarını konsorsiyum çalışmaları olarak artırmaktadır. Geliştirdiği ve uygulamakta olduğu sistemler üzerinden Türk Kütüphaneciliğine önemli katkılar sağlamakta, nitelikli meslek elemanlarının yetişmesine öncülük ederek mesleki eğitim ve öğrenme imkânı sunmaktadır. Personel Değişim Programı ile mesleğine yeni başlamış kütüphanecilerin tecrübe ve deneyim kazanmasını sağlamakta, ANKOS Akademi programları ile alanında uzman, tecrübeli ve gönüllü eğitimcileri ile eğitim programları düzenleyerek mesleki yönden ihtiyaç duyulan konularda yönetici ve kütüphanecilerin yetişmesinde

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

önemli roller üstlenmektedir. Yine geliştirmiş ve üyelerinin kullanımına açmış olduğu Elektronik Kaynaklar Yönetim Sistemi (ERM) ile de elektronik veri tabanlarının maliyet kullanım ve içerik analizleri yapılmaktadır. ANKOS tarafından geliştirilen ve üyelerinin hizmetine sunulan Kütüphaneler Arası İşbirliği Takip Sistemi (KİTS), alanında uzman ve tecrübeli gönüllü çalışanlarının sorumluluğunda, bilimsel yayınlara erişim açısından imkân ve kaynakların sınırlı, isteklerin çok olduğu ülkemizde üniversitelerimizin ve akademik kurumlarımızın bilimsel yayın performansının arttırılmasında ve kaynakların doğru kullanılmasında önemli bir işlev görmektedir. KITS üzerinden üye kurumlar, basılı ve elektronik kaynaklarını politika ve kuralları dâhilinde erişime açarak, ücretsiz olarak paylaşmakta, kullanıcı ve araştırmacılarının hizmetine sunmaktadır. Bu çalışma kapsamında ANKOS Derneği'nin işbirliği ve koordinasyon çalışmalarında konsorsiyumun yapmış olduğu çalışmalar değerlendirmiştir. Konsorsiyumun Yönetim ve Denetim Kurulu, Çalışma Grupları, Veritabanı Sorumluları, Ulusal ve Uluslararası İş Birlikleri, Elektronik Kaynak Yönetimi, Kaynak Paylaşımı, Açık Erişim, Personel Değişim Programı ve ANKOS Akademi ile ilgili bilgiler sunulmuş, konferans, seminer, yayın, etkinlik ve konsorsiyum faaliyetleri ile ilgili bilgiler ve genel değerlendirmelere de yer verilmiştir. Çalışmalarında ve yetkinliğinde gücünü üyelerinden ve gönüllü çalışanlarından alan ANKOS, dünyada konsorsiyal bir güç, ulusal ve uluslararası etkin ve yetkin bir konsorsiyum derneği olarak, üyelerinin desteği ile Türk Kütüphaneciliği için önemli katkılar sunmaya devam edecektir.

Kaynakça

2020 Yılı Yatırım programının kabulü ve uygulanmasına dair karar. (2020). *T.C. Resmi Gazete.* Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200212M1-1.pdf

Aka, N. (2016). ANKOS 4. Personel değişim programı deneyimi: İzmir'in güzel kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği, 30*, s. 27-276. Erişim adresi: http://www.tk.org.tr/index.php/TK

Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu Derneği (ANKOS) üye portalı (2020a). Erişim adresi: https://uye.ankos.org.tr/

Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu Derneği (ANKOS) tüzüğü. (2020b). Erişim adresi: https://ankos.org.tr/tr/hakkimizda/tuzuk/

Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu Derneği (ANKOS) yayıncı başvuru sistemi. (2020c). Erişim adresi: https://uye.ankos.org.tr/

Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu Derneği (ANKOS) Türk ulusal site lisansı lisans ilkeleri. (2020d). Erişim adresi: https://ankos.org.tr/tr/haberler/trnsl-ve-lisans-ilkeleri/

Çukadar, S., Tuğlu, A. ve Gürdal, G. (2013). New electronic resources management system for the ANKOS Consortium. *The Journal of Academic Librarianship, 39*, s. 589-595.

Erdoğan, P. L. ve Karasözen, B. (2005). *ANKOS ve Satıcı Firmalarla İlişkileri.[Önbaskı].* Erişim adresi: http://eprints.rclis.org/7112/

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Erdoğan, P. L. ve Karasözen, B. (2006). ANKOS and Its dealings with vendors. *Journal of Library Administration, 44*, s. 69-83. doi:DOI:10.1300/J111v44n03_07

Işık, R. ve Oğuz, T. (2020). Halk kütüphaneleri personeli için bir sürekli mesleki eğitim ve gelişim modeli önerisi. *Bilgi Yönetimi, 3*, s. 65-89. doi:10.33721/by.727458

Karasözen, B. (2016). ANKOS with Hilmi Celik. *Turkish Librarianship, 30*, s. 120-122. Erişim adresi: http://www.tk.org.tr/index.php/TK

Reitz, J. M. (2020). ODLIS Online Dictionary for Library and Information Science. Erişim adresi: https://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_c.aspx

The International Coalition of Library Consortia (ICOLC). (2020). Erişim adresi: https://icolc.net/

TÜBİTAK ULAKBİM. (2020a). 20.yılında ULAKBİM. Erişim adresi: https://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/20yilinda-ulakbim

TÜBİTAK ULAKBİM. (2020b). TÜBİTAK ULAKBİM elektronik kaynaklar lisansı. Erişim adresi: https://cabim.ulakbim.gov.tr/ekual/hakkinda

TÜBİTAK ULAKBİM. (2020c). TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL hizmetleri. Erişim adresi: Erişim adresi: https://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2020/09/EKUAL-hizmetleri-ilk-basvuru.pdf

TÜBİTAK ULAKBİM. (2020d). TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL lisanslama ilkeleri. Erişim adresi: https://cabim.ulakbim.gov.tr/ekual/lisanlama-ilkeleri-tr

TÜBİTAK ULAKBİM. (2020e). TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL Üniversiteler ve polis akademisi'nin erişimine açılan veritabanları. Erişim adresi: https://cabim.ulakbim.gov.tr/ekual/e-veri-tabanlari/universiteler-ve-polis-akademisinin-erisimine-acilan-veritabanlari

Yüksek Öğretim Bilgi Sistemi. (2020). Erişim adresi: https://istatistik.yok.gov.tr/

Yüksek Öğretim Kurulu Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2020 Raporu. (2020). Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/vakif-yuksekogretim-kurumlari-2020-raporu.pdf

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

Summary

The ANKOS Association organizes national and international meetings and training programs, generates policies and coordinates information services with the participation of librarians, researchers, students, information administrators, educators, archivists, and other stakeholders active in graduate studies and informatics. ANKOS makes a significant contribution to Turkish Librarianship services through the consortium systems it has developed and implemented. By creating an environment of cooperation and coordination between institutions, the Association collaborates to make substantial contributions to information-sharing, working to facilitate access to scientific data and to reduce costs for information and documentation centers in order to ensure the more effective and productive use of public resources Besides providing electronic resources to the information centers, the Association leads the search for the quality human resources and professionals that the information and documentation centers need and also works to ensure better employee and personal benefits. With its Personnel Exchange Program, ANKOS provides opportunities for librarians at the start of their careers to gain experience. The ANKOS Academy plays an important role in organizing training programs conducted by experienced, volunteer educators who are experts in their fields to promote the education of qualified managerial and library staff. ANKOS has developed software that allows member organizations to make use of its Electronic Resources Management (ERM) system in order to more effectively manage their information resources and acquisitions, thereby providing institutions the opportunity to analyze their electronic database costs and content. The Association is working towards providing public and free-of-charge access to the full texts of scientific publications without any financial, legal and technical barriers and continues to lead efforts in achieving a system of open access, open science and open data in Turkey, making significant contributions in this context. The Interlibrary Loan Tracking System (Kütüphaneler Arası İşbirliği Takip Sistemi-KITS), developed by ANKOS and offered to its members through the supervision of volunteer and experienced experts in their field, plays an important role in raising the scientific publication performance of our academic institutions and ensuring the correct use of resources in Turkey, where there is a great demand for but only a limited access to scientific publications and resources. Institutions can use KITS to open their printed and electronic resources for access under prevailing polices and copyright regulations, sharing these free of charge with users and researchers.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use

When electronic database publishers active in the field of science around the world are evaluated, it can be seen that valuable information rapidly shifts into the commercial domain under conditions of supply and demand and this information is then marketed to the world according to various principles. Whether in America or in Europe, the libraries of public and private institutions pay large royalties to be able to offer their collections to users and researchers by purchasing publications for use inside and outside the library. ANKOS advocates for providing scientists with purchased or subscribed academic publications without payment of any extra fee. In this context, the ANKOS Association, through its coordinating efforts, has succeeded in procuring subscriptions to many databases for our universities and academic institutions. The rapid growth of ANKOS has not only had an effect on academic librarianship and an influence on libraries but has had a direct and positive impact on Turkey's academic scientific publication performance. Deriving its strength and capabilities from its members and the dedication of its volunteer employees, ANKOS will continue its cooperative and coordinating activities in the name of its members as a regional force as well as an effective and competent consortium of the international community.

EBSCOhost - printed on 9/8/2023 11:32 AM via MARMARA NIVERSITESI. All use subject to https://www.ebsco.com/terms-of-use